

HUQUQ

45

(308)

YURIDIK GAZETA

Gazeta 1997-yil 27-avgustdan chiqarib boshlagan.

WWW.HUQUQ.UZ. E-mail:

Noyabr

D.	3	10	17	24	
S.	4	11	18	25	
Ch.	5	12	19	26	
P.	6	13	20	27	
J.	7	14	21	28	
Sh.	1	8	15	22	29
Y.	2	9	16	23	30

2003

✓ O'ZBEKISTON KONSTITUTSIYASINING 11 YILLIGI OLDIDAN

Бўритош МУСТАФОЕВ,
Ўзбекистон Республикаси
Конституциявий суди раиси

Демократик ҳуқуқий давлат ва фуқаролик жамияти барпо этиётган эканмиз, бу борада фуқаронинг ҳуқуқий мақоми, унинг аҳамиятини англаш, амалиётда қўллаш муҳим аҳамият касб этади.

Шахснинг ҳуқуқий мақоми — инсоннинг давлат ва бошқа субъектлар билан ўзаро муносабатларидаги ҳақиқий, юридик жиҳатдан расмийлаштирилган ҳолатидир. У бир неча таркибий белгилардан ташкил топган бўлиб, фуқароларнинг давлат ҳуқуқ нормалари билан мустаҳкамланган ҳуқуқ ва мажбуриятлари жамламасидир.

ҲУҚУҚ ВА МАЖБУРИЯТЛАР МУШТАРАКАНГИ

Шахснинг амалдаги юридик мақоми биз доимо фойдаланадиган ҳуқуқ ва эркинликларда, мажбурият ва таъқиқларда ифода этилган.

Юридик амалиётда маълум бўлган ҳуқуқ ва эркинликлар жуда кўп ва хилма-хил. Уларнинг демократияни қарор топтиришдаги роли эса гоят улкан. Бирок уларнинг қай даражада аҳамиятли эканлиги ҳақида гапиришдан олдин ҳуқуқ ва эркинликлар тушунчасининг ўзини аниқлаб олиш лозим бўлади.

Ҳуқуқ — шахснинг юридик аҳамиятга молик аниқ ҳаракат содир этиш имкониятидир. Масалан, сайловларда сайловчи ёки номзод сифатида иштирок этиш имкони ҳуқуқ ҳисобланади. Демократик жамиятда инсонга эркинлик инъом қилинган. Бу — муайян соҳада юридик аҳамиятга молик барча хатти-ҳаракатларни содир этиш имкониятидир. Эслатиб ўтиш жоизки, қонунда белгиланган истисно ва чекловлар бунга қирмайдир. Чунинчи, шахс виждон эркинлигини амалга оширар экан, қайси динга эътиқод қилишни ёки атеистик қарашларга риоя этишни ўзи мустақил танлайди. Ҳуқуқ ва эркинлик тушунчалари ўртасидаги фарқ шартли тусга эга.

Ўзбекистон Конституциясида инсон ҳуқуқлари, мажбуриятлари ва жамият олдидаги масъулияти уйғунлиги принципи мустақил. Ушбу принцип ўз моҳиятига кўра мамлакатимиз Асосий қонунининг бутун мазмунига сингиб кетган бўлиб, халқимизнинг янгича турмуш тарзида демократиянинг энг муҳим хусусиятларидан бири сифатида намоён бўлади.

Ҳуқуқ ва мажбурият, эркинлик ва масъулият бирлигининг ўзидек муҳим аҳамиятга эга ғоядир. Сабаби, унинг замирида ҳуқуқий давлат, шахс ва фуқаролик жамияти манфаатларининг бирлиги, ҳуқуқий давлатчилик шароитида улар ўртасидаги янгича муносабатлар мустақил. Бундай бирлик демократик тузумга хос хусусият ҳисобланади.

Бундан ташқари, ҳуқуқий давлат ва демократия муштарак тушунча эканлигини, фуқароларнинг ҳуқуқ ва эркинликлари демократиянинг ажралмас белгиси эканлигини эсдан чиқармаслик керак. Демократия — фуқароларнинг ҳуқуқ ва мажбуриятлари бирлиги бўлиб, шахс эркинликлари ва жамият олдидаги масъулиятининг ўзаро боғлиқлиги шакли эканлигини англашимиз ўта муҳим.

Таъридан аёнки, ҳуқуқий давлат ва демократия бир-бирини доимо тўлдириб туради. Агар «демократия» сўзини тўғридан-тўғри таржима қилсак, халқ ҳокимияти, халқ ҳукми маъносини англайди. Бирок, бу тоталитар тузумда фақат қозғоқдагина амал қилган. Сабаби, ясама демократиялар халқ ҳукмининг ифодаси эмас, балки аксинча, уни чеклашнинг шакли бўлган. Асл маънодаги халқ ҳокимияти, халқ демократияси жаҳонда биринчи марта ҳуқуқий давлатда ўрнатилди.

«Ҳуқуқий давлат» тушунчаси «қурул мазмунга эга. Бу ҳол Ўзбекистон Конституциясида юридик жиҳатдан мустаҳкамлаб қўйилган. Хусусан, давлатимиз Асосий қонунининг муқаддимасида «...инсонпарвар демократик ҳуқуқий давлат» барпо этиш ҳақида гапирилган. 1-моддасида эса: «Ўзбекистон — суверен демократик республика» эканлиги таъкидланган. Шу орқали «демократия» тушунчасининг мазмуни реал воқеликка мувофиқлаштирилган. Демократиясиз ҳуқуқий давлат бўлиши мумкин эмас, ҳуқуқий давлат бўлмас экан, туб демократияни ҳаёлга ҳам келтириб бўлмайди. Демократия фуқаролик жамиятида юксак даражада раванк топади. Биз ҳудди шундай жамият барпо этмоқдамиз. Фуқаролик жамияти — туб демократия жамияти бўлиб, унинг сиёсий тизими барча жамият ишлари самарали бошқарилишини, фуқароларга берилган ҳуқуқ ва эркинликлар уларнинг жамият олдидаги мажбуриятлари ва масъулияти билан уйғунлаштирилишини таъминлайди. Бу шундай жамиятти, унда барчанинг ҳар бир одам фаровонлиги тўғрисида ва ҳар бир фуқаро барчанинг фаровонлиги тўғрисида ғамхўрлик қилиши ҳаёт қонунига айланади.

(Давоми 4-бетда)

Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиси Кенгашининг ҚАРОРИ

Иккинчи қақриқ Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлисининг ўн учинчи сессиясини қақриш тўғрисида

Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлисининг Кенгаши **ҚАРОР** қилади:

Иккинчи қақриқ Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлисининг ўн иккинчи сессияси 2003 йил 11 декабрь кунини Тошкент шаҳрида қақрилсин.

Ўзбекистон Республикаси Олий
Мажлисининг Раиси
Э.ХАЛИЛОВ

Тошкент шаҳри,
2003 йил 6 ноябрь

Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлисининг ўн учинчи сессияси муҳокамасига қуйидаги масалалар киритилиши назарда тутилмоқда:

1. Ўзбекистон Республикасининг 2004 йилги Давлат бюджетини лойиҳаси тўғрисида.
2. «Муҳофаза чоралари, антидемпинг ва компенсация божлари тўғрисида»ги Ўзбекистон Республикаси Қонуни лойиҳаси ҳақида (иккинчи ўқиш).
3. «Валютани тартибга солиш тўғрисида»ги Ўзбекистон Республикаси Қонуни лойиҳаси ҳақида (янгича таҳрири) лойиҳаси ҳақида.
4. «Хусусий қорхона тўғрисида»ги Ўзбекистон Республикаси Қонуни лойиҳаси ҳақида (иккинчи ўқиш).
5. «Ахборотлаштириш тўғрисида»ги Ўзбекистон Республикаси Қонуни лойиҳаси ҳақида (иккинчи ўқиш).
6. «Электрон рақамли имзо тўғрисида»ги Ўзбекистон Республикаси Қонуни лойиҳаси ҳақида (иккинчи ўқиш).
7. «Электрон ҳужжат айланиши тўғрисида»ги Ўзбекистон Республикаси Қонуни лойиҳаси ҳақида (биринчи ўқиш).

8. «Электрон тижорат тўғрисида»ги Ўзбекистон Республикаси Қонуни лойиҳаси ҳақида (биринчи ўқиш).
9. «Қизил ярим ой ва қизил хоч тимсолларидан фойдаланиш ҳамда уларни ҳимоя қилиш тўғрисида»ги Ўзбекистон Республикаси Қонуни лойиҳаси ҳақида (биринчи ўқиш).
10. Ўзбекистон Республикасининг айрим қонун ҳужжатларига ўзгартишлар ва қўшимчалар киритиш тўғрисида.
11. Халқро шартномалар ва битимларни ратификация қилиш тўғрисида.

Ушбу масалалар билан бир қаторда депутатлар муҳокамасига Олий Мажлис ваколатига тааллуқли бошқа масалалар ҳам киритилиши мўлжалланмоқда.

— Мен ҳам сиздек чемпион бўламан

✓ UCHRASHUV

«ТИЛИМИЗНИНГ БАРКАМОЛЛИГИ — ИСТИКЛОЛ ШАРОФАТИДАН»

Ўзбек тилига давлат тили мақоми берилганига ҳам 14 йилдан ошди. Гап ўтган даврнинг қанчалик қамқўлчилигида эмас, балки амалга оширилган хайрли ишлар салмоғи нечоғли ҳаётлигидир. Ҳўш, шу ўтган вақт мобайнида тилимиз қанчалик ривожланди? Қандай ютуқларга эришилди ва қандай муаммоларга рўбарў кўлмоқда? Кўпчиликни қизиқтирган бу каби саволларга таниқли кишиларнинг, айниқса, тилимиз қонун қондалари билан яхши таниш, эл таниган ёзувчи ва адибларимизнинг фикр-мулоҳазалари, қарашлари доим эътиборга молик бўлиб келган.

Ўтган жума кунини Республика Бош прокуратурасида бўлиб ўтган учрашув ҳам айнан тилимиз барқарорлиги ва унинг ҳаётимизда тугган ўрнига бағишланди. Прокуратуранинг буғалли меҳмони Олий Мажлис депутати, Миллий тикланиш партияси раиси, атоқли адиб Иброҳим Рафуров бўлди. «Тилимизнинг барқарорлиги — истиқлол шарофатидан» мавзусида бўлиб ўтган учрашувда ёзувчимиз кўпчиликни қизиқтирган саволларга жавоб берар экан, ўзбек тилига давлат тили мақоми берилишига осонлик билан эришилмагани, бу катта қурашлар ва қийинчиликлар билан қўлга киритилганлигини айтиб ўтди.

Учрашув йиғилганларда катта таассурот уйғотди.

Ўз мухбиримиз

Чоршанбадан Чоршанбагача

6 ноябрь
Ўзбекистон Республикаси Президенти Ислам Каримов Оқсаройда Осиё Тараққиёт Банки президенти Тадао Чинони қабул қилди.

Олий Мажлис «Иккинчи қақриқ Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлисининг ўн учинчи сессиясини қақриш тўғрисида» Қарор қабул қилди.

7 ноябрь
Президент Ислам Каримов Оқсаройда Ўзбекистон ташқи ишлар вазири Яшвант Синхани қабул қилди.

Сурхондарё вилоят пахтакорлари 345 минг тонна хирмон бунёд этиб, мамлакатимизда биринчи бўлиб йиллик шартнома режасини бажардилар.

Давлат жисмоний тарбия ва спорт қўмитасида Вазирлар Маҳкамасининг «Оммавий спорт тарғиботини янада қучайтириш чора-тадбирлари тўғрисида»ги қарор ижросини таъминлашга бағишланган йиғилиш бўлиб ўтди.

PROKUROR NAZORATI

Шаҳардаги 99 та корхона ва ташкилотдан 22 тасида сувдан фойдаланиш учун махсус рухсатномаларнинг мuddати ўтиб кетган ёки лойиҳа-смета ҳужжатлари тузилмаган. Хусусан, «Улугбек» ҳиссдорлик жамияти, «Электромаш», «Фишчи», «Металлсавдо» каби корхоналарнинг лойиҳа-смета ҳужжатлари ярилганмаган, 8 та кор-

Кўкон шаҳар прокуратураси томонидан шаҳарда табиатни муҳофиза қилишга оид қонунчилик талабларига риоя қилиниши таҳлил этилганида бир қатор қонунбузарликлар аниқланди. Чунончи, табиатни муҳофиза қилиш инспекциясининг ходимлари айрим корхона ва ташкилотлардан атроф-муҳитни ифлослантирганилиги, чиқинди чиқаргани учун кўзда тутилган тўловларни ўз вақтида ундириш чораларини кўрмаган. 2002 йилда биринчи, иккинчи ва учинчи тоифали, жами 11 та объектдан текшириш қунига ҳисобот олинмаган ва тўловлар ҳисобланмаган. Шаҳар «Сувоқава» ишлаб чиқариш бирлашмасидан ўтган йил мобайнида очик сув ҳавзасига оқизган ташламалар ҳамда атмосферага чиқарган зарарли чиқиндилар учун ҳисобланган 447.000 сўмлик тўловлар ундирилмаган.

JINYOATGA JAZO MUQARRAR

«МУЗРАБОТПАХТА»ДАГИ СИРЛИ ИШЛАР

Пахтакорлар меҳнати ниҳоятда оғир. Кечани кеча, кундузни кундуз демай тер тўкишади. Заҳмату машаққатлар эвазига ҳосил етиштиришади.

Бирок, афсуски, бободоҳкон етиштирган ҳосилнинг бариаксини учираётган, бировлар меҳнати эвазига бойлик орттириш пайида юрган қимсалар ҳам йўқ эмас. Бунга «Музработпахта» очик турдаги ҳиссдорлик жамиятида содир этилган қинғир ишлар мисол бўла олади.

Жамият бошқаруви раиси А.Қулсотов ушган жиний гуруҳ тузиб, унга корхонада ишловчи бир қатор мансабдор, моддий жавобгар шахслар билан бир қаторда жамиятга умуман алоқаси бўлмаган кишиларни ҳам жалб этиб, жиддий қонунбузарликларга қўл урган.

Жумладан, А.Қулсотов жиний шериклари билан ҳамкорликда 2001 йил пахта ҳосилидан чиққан чигитни «Сурхонозиковқатсанот» ҳиссдорлик жамиятига топшириб, эвазига мажбур корхонадан қалбаки ишчинонамалар билан олинган катта миқдордаги ҳўжалик совуни ва қандалот маҳсулотларини кирим қилдирмасдан талон-тароҳ қилганлар. Оқибатда ҳиссдорлик жамияти манфаатларига 15.667.000 сўмлик зарар етказилган.

Нафси тобора ҳақалак отаётган гуруҳ аъзолари ҳатто пахта хомашёсини қўшиб ёзишдан ҳам тап тортишмаган.

2001 йил пахта ҳосилини қабул қилиб олиш даврида корхона қошидаги қабул пункти орқали 452,1 тонна, «Қўнғирот» пункти орқали 1176,1 тонна, «Таскент» қабул оқибори орқали 1109,7 тонна, жами 4472,6 тонна амалда топширилмаган пахта қабул қилиб олинди дея ҳўжатлаштирилган. Бу тул пахта қабул қилиш масъуми давомиди 17-шаклдаги қиванция ва оқсатларига қисман қўшиб ёзиб берилган. Давлат статистика идораларига топширилган ҳисоботларга ҳам ёлгон маълумотлар киритиб келинган. Масъум якунида эса ҳўжаликлар билан ҳўжатлаштирилган миқдордаги пахта хом ашёси қабул қилиб олингани тўғрисида сохта солиштирма далолатномалар тузилган.

Натижада туман ҳўжаликлари «Музработпахта» ҳиссдорлик жамияти орқали катта миқдорда маблағлар тарқатилган.

А.Қулсотов ва ҳамтовлақари бу билан ҳам қаноатланишмаган. 2001 йил ва 2002 йилнинг август ойига қадар 16.260.000 сўмлик техник чигитни, 371.000 сўмлик улук чиқиндисини, 209.000 сўмлик моим чиқиндисини ҳамда 1.794.000 сўмлик брезентларни сохта ҳўжатлар тузиб, талон-тароҳ қилишган.

Хуллас, шу тарика ҳиссдорлик жамиятига жами 146.118.000 сўмлик зарар етказилган. Сўнг жиноятларини яшириш мақсадида ўта муҳим ҳақиятга молик ҳўжатларни йўқотишган.

Тергов якунига қўра А.Қулсотов ва унинг йилгирма етти нафар шеригига нисбатан ЖҚКнинг тегишли моддалари билан айблов эълон қилинди. А.Қулсотов ва Б.Рўзиев етказилган зарарни тўлашдан бўйин товлаб келганлиги сабабли уларга нисбатан қамоққа олиш эҳтиёт чораси қўйилган.

Жиний гуруҳ аъзоларининг барчаси суд томонидан қонуний ҳазога ҳўм этилди.

М.МАМАТМУРДОВ,
Сурхондарё вилоят
прокурорининг катта
ёрдамчиси

Курбон ЖўРАНАЗАРОВ,
«HUUQUQ» мухбири

PROTEST

Муқимийнинг бир шеърда шунчаки мингбоши бўлишига қарамай ўзини Худоёрхондек тутган, қўл остидагиларга нисбатан меҳр-муруватли бўлиш ўрнига зулм ўтказиб, уларни қамситиб келган кишилар ҳажв қилинган. Афсуски, айни дамларда ҳам мансабини сўмистеъмол қиладиган, оддий фўқаролар билан ҳисоблашишни ҳўқламайдиган нобоп раҳбарлар учраб туради.

Самарқанд туманининг Оҳалик қишлоғида ишовчи ўроқбой Ҳайдаровнинг шикоятлари қисқа сатрлари эътиборингизга

турасан» деди. Мен ўйлаиб қолдим. Негаки, машина доим тайёр ҳўлатда бўлиши ва идора ишларини баҳариши лозим эди. Бу-

бошқарма маъмурияти томонидан У.Ҳайдаровни интизомий ҳазога тортиш ҳақида 2002 йил 7 октябр ва 29 декабр кўнги 96-ва 128-бўйруқлар қўнунга ҳилоф равишда чиқарилганлиги аён бўлди. Воқеа тафсилотлари қонунчилик нуктаси назаридан ўрганчилган, ушбу бўйруқларни бекор қилиш, У.Ҳайдаровга тўланиши лозим бўлган муқофот пулларини тўлаш, шунингдек, ҳайдовчи билан меҳнат шартномасини бекор қилиш тўғрисида 2003 йил 28 апрел кўнги чиқарилган 74-бўйруқни бекор қилиш ва ниҳоят мажбур бекор юрган қўнунлари учун тегишли ҳақ тўлаш ҳўсусида туман прокуратураси томонидан биригўла учта протест киритилди. Шикоятчи манфаатларига етказилган за-

Акбаржон ЮСУПОВ,
Кўкон шаҳар прокурорининг
ўринбосари

БЕМАВРИД БЎЙРУҚЛАР

ҳавола этмоқчиман: «Мен кўп йиллардан буюн Самарқанд магистрал газ қўвурилари тармоқ ишлаб чиқариш бошқармасида ишлаб келдим. Қаримберди Шодиев корхонамизга раҳбар бўлиб келди-ю, бошқа юк машиналари ҳайдовчилари қатори мени ҳам қабулчига қачқирди. «Сен буюртмачи фўқароларга машинанда қўм, шағал ташиб, қўндалик тушумнинг 75 фоқсини қўлимга бериб

нинг устига машинам эски ва унга керакли эҳтиёт қисмларини ўз ҳисобимдан сотиб олардим. Бошлиқнинг тақлифини рад этган эдим, у «Сен билан келишиб ишолмас эканми?» деб мени чиқариб юборди. Шу-шу, янги раҳбар ишмидан қамчилик излайдиган бўлди ва охири ишдан бўшатиб юборди. Ахир бу инсофданими? Менга ёрдам беринг!».

Ариза асосида ўтказилган текширувда

рар тўла қолганиб, у аввалги ишига қайтди. Корхонада юқоридаги каби ҳўлатларнинг такрорланмаслиги юзасидан қабул қилинган маъмурий ҳўқуқбузарлиққа доир иш қўзғатиш тўғрисидаги қарор К.Шодиев учун ўрнли сабоқ бўлади деган умидамиз.

Олимжон ТОҶИБОЕВ,
Самарқанд тумани прокурори

МАШҲУЛОТЛАР БОШЛАНДИ

Ўзбекистон Республикаси Бош прокуратураси қонунчиликни мустаҳкамлаш муаммолари ва прокурор-тергов ҳодимлари малакасини ошириш марказининг Фаргона филиалида шу йилнинг 10 ноябрь кўни Фаргона, Андижон ва Наманган вилоятларининг туман ва шаҳар прокурорлари ёрдамчилари билан «Дехқон ва фермер ҳўжаликлари ҳамда тадбиркорлар ҳўқуқларини ҳўмос қилишининг самарадорлигини ошириш» мавзусида ўқув машғулотлари бошланди.

сидан қарздорлиги йўқ.

Насриддин Маматмуродов, Зомин туман «1-АТК» корхонаси бош ҳисобчиси:

— 2002 йил сентябр ойида «Жаҳон-А» фермер ҳўжалигидан тушган 5 млн. сўм кредит ҳисобига киритилмаган. «Жаҳон-А» фермер ҳўжалиги билан «1-АТК» ўртасида ҳеч қандай шартнома тузилмаган, ушбу 5 млн. сўм маблағ корхонамизга ўтказилганидан беҳабарам. Чўнки бу маблағ ҳисоботда умуман

25 март кўни ҳеч қандай ҳўжатларсиз «Тошкесан» фермер ҳўжалигига 2.108.000 сўм маблағ «Оқар» жамоа ҳўжалигининг кредит қарзини ёпиш мақсадида ўтказиб юборилди. Худди шу кўни «Ҳақиқат» фермер ҳўжалигига 30 фойз устима билан 5.500.000 сўм, «Зарафшон» фермер ҳўжалигига 20 фойз устима билан 3.500.000 сўм маблағ ажратилган. Қар иққала ҳўлатда ҳам ҳеч қандай ҳўжатлаштириш ишлари олиб берилмаган.

Шўндай қилиб, жами 17 млн. сўмлик кредит маблағлари ҳеч қандай ҳўжатсиз бериб юборилган, 1.950.000 сўм устима ундирилмасдан қолган.

Юқоридаги ҳўлатларни қандай изоҳлашга ҳам ҳайронсан. Балки бир қанча вақтлардан бери муҳома қилинаётган банк — миҳоз муносабатларидаги салбий ҳўсуиятларнинг исботидир. Балки, банк деб аталмиш молиявий муассасадаги айрим шахсларнинг иш услубини бозор қўидаларига мослаштиришга ҳали-ҳамон эҳтиёж мавжудлигига, уларнинг ҳўқуқий маданиятини кўтарishi, ўзгалар ҳўқуқини ҳўрмат қилиш фазилатини мустаҳкамлаш зарурлигига ана бир ишора бўлса ажабмас.

И.АЛБЕКОВ,
Зомин тумани прокурори

NAZORAT

Маданийлашган бозор иқтисодиёти шароитида кредит бериш ва олишининг маълум тартиб-қоидалари мавжуд. Улар расмиятчиликларга қанчалик бой бўлмасин, бир неча асрлардан бери синовдан ўтгани боис анъанага айланган қолган. Бўнинг энг катта сабаби мазкур қоидалар кредит берувчининг ҳам, кредит олувчининг ҳам ҳўқуқ ва эркинликларини, манфаатларини бирдай муҳофиза қилишни кўзда тутишдир. Ўзбекистонда ҳам худди шўндай кредит муносабатларини тартибга солувчи бир неча қонунлар, ваколатли органларнинг норматив ҳўжатлари ишлаб чиқилиб, амалиётга жорий этилган. Лекин Жиззах вилоятининг Зомин туманида ушбу қоидаларга мутлақо амал қилинмасдан кредит ажратиш ҳўлатлари аниқланди.

«Пахтабанк»нинг Зомин туман бўлимида маъсўл лавозимларда ишлаган Уктам Албеков, Шодиев Дониёров, Нурмуҳаммад Мамировлар ваколатини сўмистеъмол қилган ҳўлда, молия интизомига зид равишда, ҳақиқий ҳўлатни бўяб қўрсатиш ва юқори идораларни ал-

банк» маъмуриятига маълум эди. Қизиж, бўндай молиявий ғамхўрлик нега ва қимларга зарур бўлди? Кредит пакети мутлақо мавжуд бўлмасча ҳам амалга оширилган «хўтамотийлики» ёки қарз ботқоғига ботириш усулими? Қандай ата-майлик, мазкур қонунбузарликда

КРЕДИТ БЕРИЛДИ: ЛЕКИН ҚАЙ ТАРТИБДА?

дит ва гаров шартномаси, кредитни мақсадли ишлатишга оид бизнес режа тузилмаганлиги «Пахтабанк» маъмуриятига маълум эди. Қизиж, бўндай молиявий ғамхўрлик нега ва қимларга зарур бўлди? Кредит пакети мутлақо мавжуд бўлмасча ҳам амалга оширилган «хўтамотийлики» ёки қарз ботқоғига ботириш усулими? Қандай ата-майлик, мазкур қонунбузарликда

к-и ўртасида ҳеч қандай кредит шартномаси тузилмаган. 2002 йил 30 сентябр кўни тушган 5 млн. сўм кредит учун кредит папкаси тузилмаган, чўнки ҳеч қандай кредитга эҳтиёж йўқ. Зомин туман 1-автокорхонаси билан ҳам шартнома тузилмаган. Фермер ҳўжалигига автоташинанинг асло зарурати йўқ. Шу бағтгача автомашинани ижарага олиш юзасидан ҳеч қимга мурожаат қилмаганман, бинобарин ҳўжалигимнинг «1-АТК» корхона-

қайд этилмаган.

Ана ҳолос. Бу пуллар «Жаҳон-А» фермер ҳўжалигига ҳам, «1-АТК» корхонасида ҳам ҳисоботларда қайд этилмаган бўлса, қаерга кетди экан? Қимларнинг манфаатига ҳизмат қилди экан? Балки бу саволларга Зомин туман «Пахтабанк»нинг собиқ маъмурлари жавоб беришар.

Бу ҳали ҳаммаси эмас. Юқорида қўрсатилган усулда Зомин туман «Пахтабанк»и томонидан 2002 йил

Мақтублар, шикоятлар, жавоблар

PAKAM
Чоршанбадан чоршанбагача тахририят муштариолардан 42 та мактуб олди.

Нишанторчилиқ

ТАХРИРИЯТ АРАЛАШГАЧ

Биз, Чуст туманидаги «Дамобод» ширкат хўжалигининг бир гуруҳ аъзолари ва шу хўжалиқда ишлаб нафақага чиққан фуқаролар, жами 17 киши, тахририятингизга ариза билан мурожаат қилган эдик. Унда хўжалиқ раиси Файрат Абдиев уч йиллик фаолияти давомида экин майдонларини, боғларни, у ерларда кўпчилик меҳнати билан етиштирилган ҳосил ва ундан тушадиган пулларни ўзлаштириб, талон-тарож қилиб юборгани, турмуш ўртоғи номига 5 гектар боғни хусусийлаштириб олиб, мева-дархатларни битта қўймай кўпориб ташлагани ва бошқа қилмишлар ҳақида ёзгандик.

Шундан сўнг «Huquq» мухбири А.Мададов хўжалигимизга келиб, аҳолини ўрганди. Мухбирнинг араваси билан ўзлаштириб юборилган ҳақларимиз, етиштирилган маҳсулотларимизнинг пули ўзимизга қайтарилди. Жумладан, оилавий пудрат бошлиғи Х.Йўлдошев 450.000 сўм, фермер А.Абдуразақов 97.000 сўм ва бошқа кўплаб пудратчилар натурал ҳолда берилмай қолган бугдоиларини олишди. Шунингдек, хўжалигимиз аъзолари 2002 йилда «Баймоқ» ширкат хўжалиғида терган пахтаси учун берилмай қолган 421.747 сўм иш ҳақи ҳам тўла ундириб берилди.

Аризамизни ҳал қилишда ёрдам берганлиги учун сизларга миннатдорчилик билдираемиз.

**Х.ЙЎЛДОШЕВ,
А.АБДУРАЗАҚОВ** ва бошқалар

Энди «HUQUQ» газетасининг анонсини ҳар сешанба соат 17:55да FM 88,4 — «Наврўз» радиоканалида тинглайсиз.

Юрир

ЭХТИЁТ БЎЛИНГ, КУДУҚ...

«Фалокат оёқ остида» дейди халқимиз. Бунга қўшилмай иложингиз йўқ. Лекин шундай ҳолатлар ҳам бўладики, кимнингдир хизмат бурчига лоқайд муносабати ҳам кўплаб дилхираликларга сабаб бўлади.

Бир кун ишдан қайтаётиб «Ганга» магазини яқинидаги йўл четидида бир кудуққа дуч келдим. Кудуқнинг қопқоғи йўқлиги боис, ичи темир-терсаққа тўла бўлиб, чуқурлиги тахминан 2-3 метрлар келарди. Унга беҳосдан тушиб кетган кишининг бирор ери лат ёйиши ҳеч гап эмас. Ҳатто оқибати бундан ҳам хунук бўлиши мумкин.

Тўғри, бунга мутасадди раҳбарлар кўзга қараб юриш керак-да дейишлари мумкин. Лекин йўловчи кўзи ожиз ёки қария бўлса-чи? Дардни даволагандан унинг олдини олган маъжул дейишди. Бу мазкур очик кудуқ туфайли эҳтимол тутилаётган ноҳуш ҳодисаларга ҳам тааллуқли.

Воҳид АҲМАД

ИШ ҲАҚЛАРИ УНДИРИБ ОЛИНДИ

Беруний тумани «У.Жуманиёзов» деҳқон-фермер хўжалиқлари уюшмаси 10-бригадасида яшовчи Ж.Сапарбаев ва бошқаларнинг тахририятга ёзган аризаси Беруний туман прокуратураси томонидан кўриб чиқилди.

Ҳақиқатан ҳам Беруний тумани «У.Жуманиёзов» ДФХУ ҳудудидаги 24-фермер хўжалиғи раиси У.Худойбергенов 2000-2001 йиллар давомида ишчилар Р.Сапариязовнинг 47.421 сўм, П.Сапариязовнинг 3182 сўм, А.Сапариязовнинг 36.091 сўм ва Ш.Худойбергеновнинг 41.705 сўмлик, жами 157.049 сўмлик иш ҳақларини хизмат мавқеини суиистеъмол қилган ҳолда расмий ҳужжат тайёрлаб, тўлов ведомостиға ишчиларнинг ўрнига ўзи имзо қўйиб ўзлаштирган. Мазкур ҳолат бўйича туман прокуратураси томонидан тергов олиб борилган. Тергов даврида фермер хўжалиғи ишчиларининг иш ҳақлари раис томонидан тўлиқ берилиб, ишчилар ҳақларини тўлиқ олганликлари ҳақида тилхат беришган. Жиноят иши бўйича тергов ҳаракатлари 2002 йил 13 ноябрь кунини тамомлаб, мазмунан кўриб чиқиш учун жиноят ишлари бўйича Беруний туман судига юборилган. Суднинг 2002 йил 29 ноябрь кунги ҳукмига асосан У.Худойбергенов ЖКнинг 167-моддаси 2-қисми «г» банди, 228-моддаси 1-ва 3-қисми билан айбдор деб топилиб, жарима жазоси тайинланган.

**К.ЮСУПОВ,
Беруний тумани прокурори**

ЎЗБОШИМЧАЛИККА ЧЕК ҚЎЙИЛДИ

Самарқанд вилояти Пахтачи тумани «Охунбобоев» ширкат хўжалиғида яшовчи М.Бозоров тахририятга ариза билан мурожаат қилиб, томирқасни сугоришга ариқдан суғ етиб келмаётганлиги ва қўшни томирқас эгалари ўзбошимчилиги билан ерларни ўзлаштириб олаётганлиги хусусида шикоят қилган эди.

Яқинда ушбу ариза юзасидан Пахтачи туман ҳокими О.Аллаёров имзоси билан расмий жавоб олинди:

«Туман ҳокимлиғи шуни маълум қиладики, Охунбобоев номли ширкат хўжалиғида яшовчи М.Бо-

зорованинг аризаси туман ер ресурслари хизмати мутахассислари томонидан муаллиф иштирокида ўрганиб чиқилди.

Текширишда ҳақиқатан ҳам М.Бозорованинг қўшниси Фулом Турдиев йўл томонга 3 метр қикиб ўзбошимчилик билан эгаллаб олганлиги аниқланди ва қишлоқ фуқаролар йиғини раиси ҳамда ширкат хўжалиғи ер тузувчиси иштирокида эгаллаб олинган ер майдони йўлга қўшилди.

Хўжалиқ бошқарувиға ер қонунчилигининг бузилишига сабабчи бўлган ходимларнинг интизомий жавобгарлигини кўриб чиқиш ва мазкур йўл чегарасидан ариқ қазиб бериш юклатилди».

**Абдумалик НАБИЕВ,
Жиззах шаҳри, Ҳамид Олимжон кўчаси, 63-уй**

Муштариий савон беради

СУДЛАНГАН ҲИСОБЛАНМАЙСИЗ

Ҳурматли тахририят!

Мен 1996 йил 10 январдан 1998 йил ноябрь ойига қадар Дўстлик туманидаги «Агроқимётаминот» ҳиссадорлик жамиятида оғбор мудирли бўлиб ишладим. Шу давр ичида меннинг устимдан жиноят иши қўзғатишиб, 12800 сўмлик маҳсулотни талон-тарож қилган, дея айб қўйилди. Мен ушбу пулни ўз вақтида тўладим. Бироқ суд қўлимимни унча жазо қўлаб, ўша пайтда эълон қилинган амнистия актиға кўра мени жазодан озод этди.

Тўғри, ҳаёт турли пастубаландликлардан иборат. Кимдир қўқолади, кимдир адашади. Тўрт нафар фарзандим бор. Уларни воёга етказиб, орзу-хавасимга етишимдан умидим катта. Аммо 12800 сўм учун «судланган» деган тамга менга сира тинчлик бермаяпти. Шунинг учун бу тамгадан қўтилишда менга ёрдам берсангиз.

Тахририятдан:

Ҳурматли А.Набиев!

Мазкур ҳолатда сизга тинчлик бермайдиган ҳижратнинг ўзи йўқ. Чунки, ЖКнинг 77-ва 79-моддалари талабига кўра, шахс амнистия актиға биноан суд томонидан белгиланган жазодан озод қилинган тоқдирда судланган ҳисобланмайди.

Мирзачўл туман прокуратураси томонидан фуқаро Мансур Қўлматовнинг турмуш ўртоғи ва қизига бир неча йиллардан буён Мирзачўл агрохизмат маркази маъмурияти ойлик иш ҳақларини тўламаётгани тўғрисидаги аризаси юзасидан текшириш ўтказилди. Бундан ташқари, муаллиф аризада 1981 йилда тутилган фарзанди Қўлматов Тўхтасин ноғирон эканлиги ва уни тиббий кўрикдан ўтказиб нафақага чиқаришда ёрдам

ҚАРЗ УНДИРИЛАДИ

берилишни сўраган.

Текшириш натижасига кўра, Т.Қўлматов туман марказий касалхонасида тиббий кўрикдан ўтказилиб, ҳақиқатан ҳам ақли заиф эканлиги аниқлангани учун келгусида унга нафақа тайинлаш белгиланган. Аризачининг турмуш ўртоғи ва қизига Мирзачўл агрохизмат маркази томонидан 1998 йилдан буён берилмай келган ойлик иш ҳақи 166.064 сўмини ташкил этганлиги аниқланиб, қарзни ундириш борасида фуқаролик ишлари бўйича Дўстлик туманлараро судига С.Қўлматова ва М.Қўлматовларнинг манфаатларини кўзлаб даъво аризаси киритилди.

Ариза муаллифига ёзма жавоб хати юборилди.

**С.ШЕРНАЗАРОВ,
Мирзачўл тумани прокурори**

ҚАРОР БЕКОР ҚИЛИНДИ

«Оқ олтин XXI аср» масъулияти чекланган жамият раҳбари Х.Мамедовнинг Навоий вилоят ИИБ ходимларининг ноқонуний хатти-ҳаракатлари тўғрисида тахририятга ёзган аризаси жиноят иши ҳужжатлари билан кўриб чиқилди.

Аниқланишича, жамият раҳбари Х.Мамедов Навоий вилоят прокуратурасига ариза билан мурожаат қилиб, вилоят баҳолаш комиссияси томонидан баҳолашиб, сотиб пулини бюджетга ўтказиш учун унга топширилган «КамАЗ» автомашиналарига тегишли 644.300 сўмлик эҳтиёт қисмларни ИИБ ходимлари О.Ондаев, Ф.Сиддиқовлар фуқаро А.Асадовга олиб берганлигини кўрсатган ва уларга нисбатан чора кўришни сўраган.

Мазкур ариза юзасидан вилоят прокуратураси ўтказган текширув натижасига кўра, баҳолаш комиссияси томонидан фуқаро А.Асадовдан олинган автомобиль эҳтиёт қисмларининг нархи камайтирилиб, давлат манфаатларига кўп миқдорда зарар етказилганлиги аниқланди. Мазкур ҳолат юзасидан 2003 йил 10 апрелида ЖКнинг 205-моддаси 1-қисми билан жиноят иши қўзғатилган. Навоий вилоят прокуратураси жиноятларни тергов қилиш бўлими катта терговчиси Б.Иноятгов тергов олиб бориб, 21 август кунини ЖКнинг 83-моддаси 1-бандига асосан ишни тугатиш ҳақида қарор қабул қилган.

Жиноят иши Республика Бош прокуратураси томонидан назорат тартибиде ўрганиб чиқилди. Муаллифнинг вазиятини қўшимча равишда текшириш лозимлиги инобатга олинган ҳолда 28 октябрь кунини ушбу қарор бекор қилинди ва жиноят иши қўшимча тергов ўтказиш учун Навоий вилоят прокуратурасига юборилди.

**Р.АБДУРАҲМОНОВ,
Ўзбекистон Республикаси Бош прокуратураси
прокуратура органларида терговни назорат қилиш
бошқармаси бошлиғи**

Самарқанд вилоят прокуратураси К.Мавлонов ва бошқаларнинг Самарқанд шаҳридаги ўқувчилари ҳарбий касбга йўналтирувчи республика лицейида содир этилган қонунбузилишлар, ушбу лицейда ишлаётган ўқитувчиларнинг олий ўқув юртларини битирганлиги тўғрисидаги

ҚАЛБАКИ ДИПЛОМ

дипломлардан қалбакилари ҳам мавжудлиги тўғрисидаги аризаси юзасидан текшириш ўтказди.

Аниқланишича, Султонов Салайдин Мусурмонович Ўзбекистон давлат жисмоний тарбия институтида ўқимаган бўлса-да,

1999 йили институти битириб жисмоний тарбия ва спорт мутахассислигини олганлиги тўғрисида берилган 223689-рақамли қалбаки дипломдан

фойдаланиб, 2000 йилнинг 21 ноябрдан ҳозирги кунга қадар мазкур лицейда жисмоний тарбия ўқитувчиси вазифасида ишлаб келган.

Ҳозирда С.Султоновга нисбатан ЖКнинг 228-моддаси 3-қисми билан жиноят иши қўзғатилиб, тергов олиб борилмоқда.

Текшириш натижаси бўйича хат муаллифларига жавоб берилган.

**Ақбар АЗИЗОВ,
Самарқанд вилояти прокурори**

(Давоми. Бошланғич 1-бетда).

Аёнки, демократия ўзининг муайян ўлчоғи, анъаналари, меъёри ва принципларига эга. Демократия ҳақида фикр юритганда, энг аввало, хусусий мулкчилик, бозор иқтисодиёти, ҳужалик соҳасини юртида маъмурий-буйруқбозлик усулининг мутлоқ барҳам топиши, ижтимоий адолат, фуқароларнинг давлатни бошқариш ва маданий қурилишда иштирок этиш имконияти каби моддий ва маънавий мезонларга асосланилади. Бу ҳол демократияни ривожлантиришнинг ишончли кафолати бўлиб хизмат қилади.

Фуқароларнинг ҳуқуқ ва эркинликларини демократиянинг ағзалмас белгисидир. Чунки у фуқароларнинг иқтисодий, сиёсий, ижтимоий, маданий ва шахсий ҳуқуқларининг кенг тизимини ўзининг таркибий қисми сифатида қамраб олади. Айни мана шу ҳуқуқлар демократиянинг асосий мазмунини ташкил этади. Ва бу меъёрлар Конституцияда мустаҳкамланган. Ушбу ҳуқуқ ва эркинликларнинг кенг қўлами ҳар биримизнинг ҳуқуқий давлатчилик шариоитида қандай имкониятлару, жамиятда қандай ҳуқуқий ҳолатга, демократия тизимида қандай ижтимоий мавқега эга эканлигимизни кўрсатади.

Мамлакатимизнинг Асосий қонунида бир қатор ҳуқуқлар мустаҳкамлаб қўйилганки, улардан барчамиз ҳеч қандай чекловларсиз фойдаланиб келмоқдамиз. Булар жумласига яшаш, эркинлик ва шахсий дахлсизлик ҳуқуқини, ҳар ким ўз шаъни ва обрўсига қилинган таъвоулардан, шахсий ҳаётига аралашадиган ҳимояланган ва турар жойи дахлсизлиги ҳуқуқини, фикрлаш, сўз ва эътиқод эркинлиги ҳуқуқини, ахборот олиш, мулкдор бўлиш, меҳнат қилиш, ижтимоий таъминот олиш, малакали тиббий хизматдан фойдаланиш ҳуқуқларини, таълим олиш, маданият ютуқларидан фойдаланиш, илмий ва техникавий ижод эркинлиги ҳуқуқларини, давлат органлари, мансабдор шахслар, жамоат бирлашмаларининг гайриқонуний ҳатти-ҳаракатлари устидан судга шикоят қилиш ҳуқуқини, ҳар бир фуқаронинг жамият ва давлат ишларини бошқаришда иштирок этиш ҳуқуқини ва бошқа ҳуқуқларни қиритиш мумкин. Мазкур ҳуқуқлар ҳалқимизнинг олийжаноб орзу-умидлари ва интилишларини, тенглик, адолат, оқилона давлат тузumi ғояларини ифода этади. Шу билан бирга, Асосий қонунимизда мазкур ҳуқуқларни амалга оширишнинг иқтисодий, сиёсий, юридик ва ижтимоий кафолатлари ҳам қатъий мустаҳкамлаб қўйилган.

Фуқароларнинг ҳуқуқ ва эркинликларини таъсирлаш вақтида уларнинг қийёсий баҳосини ва ижтимоий аҳамиятини назарда тутиш лозим. Масалан, одам яшаш воситаларидан маҳрум бўлса, қўлида иши бўлмаса ва эртанги кунга ишончини йўқотган бўлса, сўз эркинлигидан қандай наф бор? Шунинг учун ҳуқуқий давлат, энг аввало, меҳнат қилиш каби асосий ҳуқуқни кафолатлайди. Зеро, бундай ҳуқуқ бўлмаса экан, бошқа ҳуқуқларнинг ҳеч қандай қадри бўлмайди. Дам олиш ҳуқуқини, таълим олиш, қариғанда ёки меҳнат лаёқатини йўқотганда моддий таъминот олиш ҳуқуқини, тиббий ёрдам олиш ҳуқуқини ҳар бир инсон ҳаёти ва фаолиятининг асосини ташкил этади, шахс ривожланиши ва камол топиши учун зарур замин яратди.

Демократия фуқароларнинг фақатгина ҳуқуқ ва эркинликларини эмас, балки мажбуриятларини ҳам, жамият ва давлат олдидagi масъулиятини ҳам ифода этади. Ўзбекистон Конституциясига мувофиқ, фуқароларнинг ўз ҳуқуқ ва эркинликларини амалга ошириш зиммаларидаги мажбуриятларини бажаришлари билан муштаракдир. Конституциянинг фуқаролар мажбуриятларига бағишланган бўлими жамиятимиз аъзолари ахлоқий ва ҳуқуқий онгининг ҳозирги даражасига, янгича турмуш тарзига тўла-тўқис мос келмади. Асосий қонунда, хусусан, Конституция ва қонунларга қатъий риоя этиш, Ўзбе-

кистон халқининг тарихий, маънавий ва маданий меросини авайлаб-асраш, атроф-муҳитга эҳтиёткорона муносабатда бўлиш, Ватанини ҳимоя қилиш, бошқа кишиларнинг ҳуқуқ ва эркинликларини, шаъни ва қадр-қимматини ҳурмат қилиш талаблари баён этилган. Ушбу мажбуриятларни оғишмай бажариш — фуқароларга берилган ҳуқуқларни амалга оширишнинг асосий кафолатидир.

Барчага фақатгина ҳуқуқлар бериб, ҳеч қандай мажбурият юкламаслик ҳар қандай эркинлик ва демократия бекор гап деган маънони англатади. Негаки, бир кишининг эркинлиги бошқаларнинг эркинликларини чегаралаш мезони, ўлчами сифатида намоён бўлади.

Бирлик принципи аини бир субъектнинг ўзи бир вақтнинг ўзида ҳуқуқ ва мажбуриятларнинг муайян жамламасига эга бўлишини, ҳуқуқ ва мажбуриятлар барча учун тенг бўлишини (бу ҳам бирлик мазмунини англатади), уларда шахсий ва ижтимоий манфаатлар уйғун бўлишини, бундай манфаатлар кафолатларнинг ягона тизими билан таъминланишини тақозо этади. Ниҳоят, ҳуқуқ ва мажбуриятлар негизда ягона базис, фуқаролик жамиятининг ижтимоий ва ахлоқий бирлиги этади. Биз пойдеворини қўйган ҳуқуқий давлатда фуқаролар ўз ҳуқуқларини амалга оширишдан ҳам, зиммаларидаги мажбуриятларини бажаришдан ҳам бир хилда манфаатдор бўладилар.

лигида ижтимоий адолат ғояси ўз ифодасини топади. Ҳар бир киши фақат ҳуқуқларга эга бўлмай, унинг зиммасида мажбуриятлар ҳам бўлади. Бу оқилона, адолатли иш.

Ҳуқуқий давлатда мажбуриятлар шахсга нисбатан қўйиладиган ахлоқий-ҳуқуқий талаблар жамламасида ўз аксини топади. Бундай талаблар жамият, ҳар бир шахс ривожланиши ва камол топишининг объектив эҳтиёжидан келиб чиқади. Ушбу талабларнинг моҳиятини очиб беришда субъектив ҳуқуқлар учун «имконият» категорияси қандай аҳамиятга эга бўлса, «зарурат» категорияси ҳам шундай роль ўйнайди. Бирок, зарурат тушунчасини мажбурият қилиш ёки ташқаридан бўйнига юкланаётган бошқа бировнинг ирода-

маълум даражада чеклайди. Ташқаридан қараганда индивиднинг ҳатти-ҳаракатларини сиқиб қўядиган, мажбурият қилишнинг шакли сифатида туюлиши мумкин. Бирок, қандай бўлишидан қатъи назар, ҳуқуқ билан бир қаторда мажбурият ҳам эркинлик замини бўлиб, пировард натижада ҳатто индивиднинг ўзи англаб етмаган тақдирда ҳам унинг манфаатларини ифода этади.

Ва ниҳоят, демократия — шахс эркинлиги ва жамият олдидagi масъулиги ўзаро алоқасининг шакли эканлиги муаммоси ҳам муайян қизиқиш уйғотди. Маълумки, ҳозирги шариоитда масъулият муаммоси айниса кескин турбиди. Негаки, ҳар бир инсоннинг жамият ҳаётидаги роли беқиёс ошди, эр-

ҲУҚУҚ ВА МАЖБУРИЯТЛАР МУШТАРАКЛИГИ

Ҳар ким билим олиш ҳуқуқига эга.
Бепул умумий таълим
давлат томонидан кафолатланади.
Мақтаб ишлари давлат назоратидадир.
Ўзбекистон Конституциясининг 41-моддаси

Х у д д и
мана шунинг
учун ҳуқуқ ва
эркинликларни

унутмаган ҳолда муштарак диалектик бирлигининг иккинчи томони — фуқароларнинг мажбуриятлари, масъулияти, ижтимоий бурчи, интизоми ва ушқоқлиги жиҳатларини кенг очиб бериш зарур. Зеро, уларга берилган ҳуқуқ ва эркинликлар зиммаларидаги мажбуриятларини бажарган тақдирдагина муваффақиятли рўйбга чиқарилиши мумкин. Бусиз ҳеч қандай демократия бўлиши мумкин эмас. Фуқаролар бир-бирлари олдида бурчдор бўлганликлари учун эркинликлар. Ушбу меъёرنинг бузилиши, фикримизча, ҳуқуқнинг тағ заминига зиён етказишни англатади.

Жамиятимизда ҳуқуқ ва мажбуриятларнинг бирлиги шахсий ва ижтимоий манфаатлар уйғун равишда бирлашини, фуқаро ва ҳуқуқий давлатнинг ўзаро масъулиятини ифода этувчи ўта муҳим принципдир. Шу ўринда «мажбуриятсиз ҳуқуқ, ҳуқуқсиз мажбурият бўлмайди» деган ақида эсга тушади. Бунда мажбуриятлар ҳам худди ҳуқуқлар каби реал тусга эга бўлиб, турғунлик даври мамлакатларининг конституцияларида эълон қилинган декларатив тарздаги мажбуриятлардан тубдан фарқ қилади.

Ҳуқуқ ва мажбуриятларнинг бирлиги тушунчаси конкрет ҳуқуқий муносабатлар доирасида бир субъектнинг ҳуқуқи бошқа субъектнинг мажбуриятига боғлиқ ва аксинча деган маънони мутлақо англатмайди. Бундай бирлик нисбатан кенгроқ асосга, чуқурроқ маънога ва мураккаброқ тусга эга. У мазмунан бой, серқирра, диалектикага монанд.

Ҳар бир фуқаро ўзининг умумий ҳуқуқий мақомига мувофиқ қонуларда белгиланган тартибга, ҳуқуқий нормаларнинг йўл-йўриқларига, таъқиқларга риоя этиши шарт. Ҳуқуқий давлат эса бундай мажбуриятларга риоя этилишини талаб қилиши ва улар бажарилмаган ёки бузилган тақдирда жазолаш, жавобгарликка тортиш мумкин. Ўз навбатида фуқаро ҳуқуқий давлат то-

монидан ҳимояланишга, ўз ҳуқуқ ва имкониятларини рўйбга чиқариш учун шарт-шароит яратилишига умид қилишга ҳақли. Бевоқиф фуқароларнинг ўртасида ҳам муайян алоқалар юзга келиши мумкин, бунинг натижасида ҳуқуқий муносабатлар пайдо бўлади. Ва у ҳуқуқ ва мажбуриятларнинг умумий уйғунлашувини вужудга келтиради. Барча одамлар ҳуқуқий давлат, жамият олдида, бир-бирлари олдида бурчдор ва масъулдирлар.

Ҳуқуқий давлат ҳам ўз фуқароларига нисбатан зарур ахлоқий ҳуқуқий мажбуриятларни зиммага олади. Бу ҳол Ўзбекистон конституциясининг кўпгина моддаларида аниқ-равшан қайд этилган. Масалан, унда давлат органлари ва мансабдор шахслар жамият ва фуқаролар олдида масъул эканлиги назарда тутилган. Фуқароларнинг Конституция ва қонуларда мустаҳкамлаб қўйилган ҳуқуқ ва эркинликларини дахлсиз бўлиб, улардан маҳрум этишга ёки уларни чеклаб қўйишга суддан ташқари ҳеч ким ҳақли эмас. Давлат Ўзбекистон ҳудудига ҳам, унинг ташқарисида ҳам ўз фуқароларини ҳуқуқий ҳимоя қилиш ва уларга ҳоимийлик қўрсатишни кафолатлайди. Бундан ташқари, конституциянинг ижтимоий-иқтисодий ҳуқуқларни мустаҳкамловчи моддаларининг мазмунидан давлат фуқаролар ўз ҳуқуқ ва эркинликларини амалга оширишлари учун зарур шарт-шароитлар ва кафолатлар яратишни зиммасига олиши англатилади.

Ҳуқуқ ва мажбуриятларнинг бир-

сига асосланган мажбурият деб тушунамаслик керак. Ўзбекистон фуқароларининг кўпчилиги зиммасидаги мажбуриятларни ихтиёрий, онгли равишда, сидқидилдан, уларнинг оқилоналиги ва мақсадга мувофиқлигига қарай ишонч билан бажардилар.

Ҳуқуқий давлатчилик шариоитида кўпгина мажбуриятлар аини бир вақтнинг ўзида ҳуқуқлар сифатида ҳам амал қилади. Масалан, давлат ишларини бошқаришда иштирок этиш ҳуқуқи ва ушбу бошқаришда ўқиб бу шаклда иштирок этиш мажбурияти, мансабдор шахсларнинг ўқиб бу ҳатти-ҳаракатларини содир этиш ҳуқуқи ва уларни содир этиш мажбурияти ва шу кабилар. Бу ўринда ҳуқуқ ва мажбуриятларнинг қутблашуви маълум даражада нисбийдир. Жамият тараққий топиб борган сари қутблашув секин-аста сусайиб, ижтимоий турмушнинг ягона нормалари тарзида ҳуқуқ ва мажбуриятларнинг уйғунлашуви юз беради. Шунинг учун ҳуқуқ ва мажбуриятларни бир-бирига ҳар қандай шаклда қарама-қарши қўйиш нотўғри бўлади. Реал умумхалқ демократияси — ҳуқуқ ва мажбуриятларнинг, туб маънодаги эркинликлар ва фуқаролик масъулиятининг, жамият, жамоа ва шахс манфаатларининг уйғун равишда бирлиги демакдир. Ҳуқуқ билан мажбуриятнинг, эркинлик билан масъулиятнинг ягоналиги — фуқаролик жамиятининг асосий принципларидан биридир. Бу принцип мамлакатимиз конституциясида аниқ-равшан мустаҳкамлаб қўйилган.

Мажбуриятлар масъулият ифодасининг аниқ (нормалаштирилган) шаклидир. Ҳамонки, мажбуриятлар бажарилиш шарт бўлган йўл-йўриқлар экан, улар жамиятнинг қонуний тартибиди аниқ-равшан қайд этилган шахсга нисбатан қўядиган талаблари реестрини англатади. Ушбу реестр максимумини эмас, балки минимумини билдиради. Бинобарин, қонулар масъулият намоён бўлишининг бутун мазмунини ва барча шакллари қамраб олиши мумкин эмас. Юридик мажбуриятлар — мажбул ҳулқ-атвор тури ва чегараларини расман белгилаб берувчи, давлат микёсидagi заруратнинг ифодасидир, ҳоло. Ижтимоий зарур ҳулқ-атвор қонунда юридик мажбурият сифатида баён этилади, бу мажбуриятни бажариш ҳоимияти нуфузи воситасида қўллаб-қувватланади. Айни бир вақтнинг ўзида юридик мажбурият индивид эркинлигининг намойишидир. Зеро, эркинлик зарурат чегарасини англатади. Мажбуриятлар ҳам жамият манфаатларини, ҳам ваколатли субъект манфаатларини қўллаб белгиладди. Тўғри, айрим олинган юридик мажбурият индивиднинг эркинлигини, иродасини ва хоҳиш-истагини

кинлиги кенгайди ва шу билан бирга ташқи ижтимоий муҳитга боғлиқлиги ҳам кучайди. Шахс эркинлиги ва ҳуқуқларининг қўламини қанчалик кенг бўлса, ана шу эркинлик ва ҳуқуқлардан фойдаланиш учун индивиднинг компетенцияси, ваколатлари ва таъсирига дахлдор ҳама нарсаси учун масъулияти шунчалик юқори бўлиши керак.

Ҳозирда инсон бирор қарор қабул қилар экан ўз ҳаракатининг оқибати, пировард натижаси учун шахсий масъулиятини англаши шубҳасиз.

Ҳуқуқий давлатчилик шариоитида шахс ва жамиятнинг ўзаро муносабатлари асосида шундай принцип мавжуд бўладики, у бир томондан жамиятнинг шахс олдига қўётган талабларини ҳар бир одам оғишмай бажаришини, бошқа томондан, шахснинг мустақил фикр юритиши, ташаббускорлиги ва фаоллигини тақозо этади. Мазкур принцип учун жамият ва ҳуқуқий давлат томонидан белгиланган, барчаннинг бажариши шарт бўлган йўл-йўриқ ва кўрсатмаларни инкор этиш ҳам, индивидни майда-чуйда ишларда панох кўрсатиш ва уни назорат қилиш тизими ҳам зиддир.

Шахс эркинлиги ва масъулияти тўғрисидаги масала — ҳуқуқий давлатчиликни қарор топтириш ишида энг мураккаб муаммолардан биридир. Шахс ва жамият ўртасида тўғри муносабатлар ўрнатиш, ҳуқуқ ва эркинликлардан фойдаланиш учун шариоит ва кафолатлар яратиш, ана шу эркинликларни жамият манфаатларини ҳимоя қилиш мақсадига йўл қўйладиган даражада чеклаш, ҳуқуқ ва жамият ўртасидаги қарама-қаршиликларни тартибга солиш катта амалий аҳамиятга молик.

Таъкидлаш лозимки, қарама-қарши ижтимоий-иқтисодий тизимларда шахснинг ҳуқуқ ва эркинликларини у ёки бу тарзда чеклашга турли мақсадларни ва турли ижтимоий гуруҳлар манфаатларини қўлаб йўл қўйлади. Чекловлар жамият объектив ривожланишига мос келиши ёки мос бўлмаслиги, бинобарин, пировард натижада ижобий ёки салбий аҳамиятга эга бўлиши мумкин. Ҳақиқий демократия фуқароларнинг манфаатларига, яъни, нисбатан прогрессив тузумга, унинг мафқурасига эид бўлган эркинлигини тушуна олмайди ва амалга оширишга йўл қўймайди, йўл қўйиши мумкин ҳам эмас. Худди мана шунинг учун ҳам Ўзбекистон конституциясида фуқаролар ўз ҳуқуқ ва эркинликларини амалга оширишда бошқа шахсларнинг, давлат ва жамиятнинг қонуний манфаатлари, ҳуқуқ ва эркинликларига путур етказмасликлари шарт деб ёзиб қўйилган.

✓ ХАВАР

ТАДБИРЛАР БЕЛГИЛАНДИ

Андижон вилоят прокуратурасида солиқ ва валютасида оид жиноятларга қарши кураш аҳолининг таҳлили юзасидан кенгайтирилган ҳайъат йиғилиши бўлиб ўтди.

Республика Бош прокуратурасининг бўлим бошлиғи А.Маннонов бу борада амалга оширилган муайян ишларни таъкидлаш билан бирга, асосий эътиборни йўл қўйилган хато ва камчиликларга қаратди. Вилоятдаги айрим шаҳар ва туман прокуратуралари ҳузуридаги СВОЖК бўлимлари бугунги кун талаблари даражасида ишлаётганлиги, ноконуний валюта айланishi, даромадни солиқдан яшириш жиноятларини фош этиш ва олдини олишга қаратилган чоратadbirlar ижобий самара бермаётганлиги сабабларини кўрсатиб, уларни бартараф этиш юзасидан фикр-мулоҳазаларини баён этди.

СВОЖК вилоят бошқармаси бошлиғи М.Қурбонов барча ходимлар масъулиятини кучайтириб, иш самардорлигини ошириш ҳақида сўз юритди. Вилоят прокурори Б.Дехқонов мажлиста яқун ясар экан бугунги долзарб вазифалардан бири — иш ҳақи ва пенсия таъминоти қончилигининг ижроси бевосита солиқлар тўловлари асосида шаклланадиган бюджетга боғлиқлиги, бу эса СВОЖК бўлимлари ходимлари қатъият билан ишлашларини талаб қилишини ўқирди.

Ҳайъат йиғилишида тегишли қарор қабул қилинди.

И.ИБРОҲИМОВ,
«HUQUQ» мухбири

✓ MAVZUGA QAYTIB...

Ҳурматли Аҳмад Абдуқодиоров! Бугунги кунда мамлакатимиз суд-ҳуқуқ тизимини ислоҳ қилиш, демократлаштириш, эркинлаштириш тамойилларидан келиб чиққан ҳолда суд қарорларини ижро этиш, суд тизимини моддий-техник жиҳатдан ва молиявий таъминлаш департаментининг ташкил этилганлиги албатта жуда катта ижобий ҳодиса бўлди. Бу билан суд қарорларининг ижро интизомини, самардорлиги, сифати, миқдорини юқори даражага кўтариш, суд қарорларини ижро этувчи алоҳида муассаса ташкил этиш орқали суд тизимини янада демократлаштириш назарда тутилгани ҳаммага аён.

Бир қанча муддат илгари Жиззах вилоят прокуратурасида бўлиб ўтган идораларо кенгашида сиз бошчилиқ қилаётган муассасадаги суд қарорларини ижро этиш аҳоли муҳокама қилинган, шу асосда «Huquq» газетасида «Бу йўллар» номли мақола чоп этилиб, унда суд қарорларини ижро этиш фаолияти самарасиз ташкил этил-

ганлиги, субъектив камчиликларга йўл қўйлаётганлиги баён қилинган. Шундай фуқаролик ишларидан бири Жиззах шаҳридаги Абдулла Қаҳҳор кўчасини 14 метр кенгликда очиш тўғрисида эканлигидан сизнинг ҳам хабарингиз бор. Чунки бу иш бир неча йиллардан бери фуқароларнинг тортитувиға сабаб бўлиб келаётди. Ушбу кўча 14 метр кенгликда очиш юзасидан тортитишган фуқаролар 2003

(«Huquq», 2003 йил 9 июл: «Отанга бор, отанга бор»)

Жиззах вилояти суд қарорларини ижро этиш департаменти раҳбари Аҳмад Абдуқодиоровга очик хат

Йил 27 августда ушбу мунозаралар бошланганлигининг ўн йиллигини «нишонлашди». Сизни билмадигу, бу ҳолат бизни жуда ажаблантиради. Ахир оз эмас, кўп эмас — ўн

йил. Ўн йил олдин ўша кўчада туғилган бола бугун эс-ҳушини таниди. Ўз ховлисини келажакда кўча ҳисобидан «бемалол» кенгайтириб олиши мумкинлиги, адолат посбонлари ҳам,

айланиб чиққанман. Йўл четида фуқароларнинг ҳеч қандай қўшимча ҳўжалик иморатлари қурилмаган. Фақатгина ҳовли йўл ҳисобидан пахса девор билан кенгайтириб олинган, ҳоло с.

Ушанда кўчани қор босган эди. Шундан кейин бир неча баҳор, бир неча киш ўтди. Энди маълум бўлишича, кўчани кенгайтиришдек ишнинг ўзини «қор босган» экан. Бўқорни «қураб ташлаш» учун эса сиз билан бизнинг виждонимиз уйғониши лозим кўринади. Шу ўн йил давомида Абдулла Қаҳҳор кўчаси фаолларининг бормаган жойи, тақиллатмаган эшиги қолмади.

Бундай саргардонликнинг ҳам чеки бордир. Бунинг сарсонгарчилик деб аташга жуда кўп асос бор. Масалан, мазкур кўчани очиш юзасидан Жиззах шаҳар ҳокими «бор-йўғи» саккизта қарор чиқарган. Ле-

кин бирортаси ҳам ижро этилмаган. Республика миқёсидаги ва маҳаллий оммавий ахборот воситаларида ушбу масала юзасидан жами 17 марта чиқиш қилинган. Наҳотки, шундан кейин ҳам сиз билан бизнинг виждонимиз бир озгина бўлса-да оғриб қўймаса?

Тўғри, фуқаролик ишлари бўйича Жиззах вилоят судининг раиси М.Искандаровнинг 2003 йил 13 августдаги 1/4138-хати билан ушбу фуқаролик иши тўхтатилган эди. Лекин айнан ўша шахснинг 2003 йил 2 сентябрдаги 1/4538-хати билан қарор ижросини тўхтатиш ҳақидаги хат бекор қилинган. Жиззах шаҳар суд ижрочилари бўлинмаси катта ижроҳис 3.Алматов эса шундан кейин ҳам бирор чора кўргани йўқ. Аввало- фуқаролик ишлари бўйича Жиззах шаҳар судининг 2002 йил 4 ноябрдаги қарорининг қонунда белгиланган муддатда ижро этилмаганлигини «ҳокимият ҳаракатсизлиги» сифатида баҳолаш ҳам мумкин. Чунки суд қарори асоссиз равишда ижро этилмаган.

Биламизки, қонун ижроси билан кучли. Агар ижро этилмас экан, ҳар қандай қонун нуфузини йўқотаве-

ради. Бу эса жамият тараққиётига жиддий зарар етказиши бор гап. Буюк ёзувчи, адолатпарвар Абдулла Қаҳҳор номи билан аталувчи кўчанинг очилиши қонун устуворлиги сўзсиз таъминланаётганлигига кеч бўлса-да фуқароларимизни ишонтирган бўларди.

Абдурахмон МУСТАФОКУЛОВ,
«HUQUQ» мухбири

✓ TADBIRKORLAR YO'LDAGI G'OV...

Пораҳўрлик ҳеч бир жамиятда оқланмаган, азалдан тараққиётнинг душмани сифатида қоралаб келинган. Унинг қайси даврда пайдо бўлганлигини ҳеч ким билмайди. Ажабланирлиси, энг тараққий этган мамлакатлар ҳам бу иллатнинг илмизига болта ура олмай овора. Тўғриси, бу мавзуда кўп гапириш мумкин. Бу иллат йўқотилмас экан, ишимиз олға силжиши кийин. Бунинг учун ҳамма биргаликда курашмоғи керак. Савол туғилади: пора олаётганлар кимлар? Улар оддий қўпон ёки фермер эмас. «Чўнтак» касалига дучор бўлганлар ҳолатбарор мансаб курсисидега ўтирган кимсалар эканлиги ҳеч кимга сир эмас. Уларнинг ўз шиорлари бор: «сиздан угина, биздан бутина», «ишни битириш учун ақлли пора беради, ақлсиз оёғидан тўзиди».

Республика прокуратура органлари томонидан тadbirkorlikни қўллаб-қувватлашга қаратилган қонунлар ижроси тadbirkorlarга ер устакалари ажратиш, биноларни ижарага бериш, рухсат берувчи ҳужжатларни расмийлаштириш, хомашё бозорига кириш ва маҳсулотни сотиш билан боғлиқ масалалар давлат идораларида ҳал қилинишининг қонунийлигига эътибор қаратилган ҳолда текширилди.

Жойларда кичик ва ўрта бизнес, хусусий тadbirkorlik ривожига тўсиқ қўйиш ҳолатларига йўл қўйилмоқда. Бу борада айниқса ҳокимлар ва бошқа давлат идораларининг мансабдорлари фаолиятида қонунбузарликлар мавжуд. Хусусан, Вазирлар Маҳкамасининг 2001 йил 22 августдаги «Тadbirkorlik субъектларини давлат рўйхатидан ўтказиш ва ҳисобга қўйиш тизими-

дан 400 тадан ошигини кўриб чиқишнинг белгиланган муддатлари бузилган. Бу каби қонунбузулишлар Қоракалпоғистонда, Наманган ва Сурхондарё вилоятларида кўплаб содир этилган.

Вазирлар Маҳкамасининг 2002 йил 26 ноябрдаги қарори билан тadbirkorlik субъектини рўйхатдан ўтказиш ва уларнинг савдосотик фаолиятини амалга ошириш

мунимининг ўринбосарлари интизомий жавобгарликка тортилган. Утган давр мобайнида юқоридаги каби қонунбузарликлар бўйича тadbirkor, деҳқон-фермер ҳўжаликлари манфаати йўлида ҳўжалик судларига 551,5 млн. сўмлик 262 та даъво аризаси киритилиб, 418,3 млн. сўмлик даъволар қаноатлантирилган. Аниқланган қўпол қонунбузулишлар юзасидан 87 та жиноят иши қўзғатилган, гайриқонуний ҳўжатларга нисбатан 317 та протест, 449 та тақдимнома киритилган. 771 та раҳбар ва бошқа шахслар қонун бузилишига йўл қўймаслик ҳақида расман огоҳлантирилган, 1311 та шахс эса маъмурий, интизомий ва моддий жавобгарликка тортилган.

Республика прокуратураси, ИИБ ва МХХ органлари томонидан мансабдорлар ўртасида коррупция ва суиистеъмолчиликларни аниқлашга қаратилган тadbirkorlar изчиллик би-

туман ҳокимининг ўринбосарлари интизомий жавобгарликка тортилган.

Утган давр мобайнида юқоридаги каби қонунбузарликлар бўйича тadbirkor, деҳқон-фермер ҳўжаликлари манфаати йўлида ҳўжалик судларига 551,5 млн. сўмлик 262 та даъво аризаси киритилиб, 418,3 млн. сўмлик даъволар қаноатлантирилган. Аниқланган қўпол қонунбузулишлар юзасидан 87 та жиноят иши қўзғатилган, гайриқонуний ҳўжатларга нисбатан 317 та протест, 449 та тақдимнома киритилган. 771 та раҳбар ва бошқа шахслар қонун бузилишига йўл қўймаслик ҳақида расман огоҳлантирилган, 1311 та шахс эса маъмурий, интизомий ва моддий жавобгарликка тортилган.

Республика прокуратураси, ИИБ ва МХХ органлари томонидан мансабдорлар ўртасида коррупция ва суиистеъмолчиликларни аниқлашга қаратилган тadbirkorlar изчиллик би-

олган вақтида ушланди.

Ўзбекистон Марказий банкнинг етакчи мутахассиси Л.Сенгирбаев хусусий тadbirkor Ж.Жолдасовга 10 млн. сўм кредит олиб бериш эвазига 500 минг сўмни пора тариқасида олган вақтида ушланди.

2003 йилнинг 1 июль куни «Туронбанк»нинг марказий амалиёт бошқармаси Зангиота «Турон» минибанки бошлиғи К.Шабурханов тadbirkor Д.Раҳимжоновдан 150 минг сўмни пора тариқасида олган вақтида ушланди. Афсуски, бундай мисолларни яна кўплаб келтириш мумкин. Аниқланган ҳар бир ҳолат бўйича жиноят иши қўзғатилган.

Баъзи тadbirkorlar билан гаплашсангиз банклар пораҳўрлик уясига айланган, у ерда биронта учи кимирламайди деган гап бежизга айтилмаганлигига ишонч ҳосил қиласиз.

Пораҳўрлик қилган кимсаларнинг деярли ҳаммаси олий маълумотли мутахассис. Улар билан суҳбатлашсангиз, пораҳўрлик жамиятнинг душмани эканлиги ҳақида сизга соатлаб маъруза қилиши мумкин. Бугун эса уларнинг боши эгилган, қилишидан пушаймон. Оиласи, қўни-қўниси олдида юзи шувут. Улар қўза кунда эмас, кунда синишни кеч англаб етмоқда.

А.ҚУРОНБОВ,
Республика Бош прокуратураси умумий назорат бошқармаси катта прокурори
3. МАМАДАЛИЕВ,
«HUQUQ» мухбири

ни такомиллаштириш тўғрисида-ги қарори ваколатли идоралар томонидан тўлиқ бажарилмаган.

2003 йилнинг ўтган 6 ойи давомида ҳокимликларга давлат рўйхатидан ўтказиш масаласида юридик ва жисмоний шахслардан 90 мингдан ортиқ ариза тушган бўлиб, улар-

тартиби белгиланиб, ҳокимликларга 2003 йилнинг 1 январига қадар тadbirkorlarни қайта рўйхатдан ўтказиш вазифаси юклатилган бўлса-да, қарор жойларда тўлиқ ижро этилмаган.

Шу боис Тошкент шаҳар прокурорининг қарорига асосан 11 нафар

лан олиб борилмоқда. Масалан, Қашқадарёда ўтказилган тезкор тadbirkor «Алоқабанк»нинг вилоят филиали бошқарувчиси Ф.Холманов 2003 йил 26 март куни хизмат хонасида тadbirkor Т.Низомидиновдан 5 млн. сўм миқдоридеда кредит бериш эвазига 200 АҚШ долларини

BIR JINOYAT TAFSILOTI

Аёл — муқаддас зот. Уни қанча мадҳ этсак ҳам кам. Аёл тимсолида биз меҳр ва ғўзалликни ва албатта, она сиймосини кўраемиз. Фарзандларни меҳр билан ўстириш, тарбиялашда аёлнинг масъулияти жуда каттадир. Шу билан бирга, афсуски, статистик маълумотлар республикамизда содир қилинаётган жиноятларнинг маълум қисми «ожизалар» зиммасига тўғри келаётганини кўрсатмоқда. Улар орасида қотиллик, босқинчилик, фирибгарлик, ўғирлик ва ғиёҳвандликка қўл урганлар ҳам борки, бу кишини ташвишга солмай қўймайди. Биз куйида ҳикоя қилмоқчи бўлган мудҳиш воқеа ҳам бир аёл ёрдамида содир этилган. Унинг қурбони — аёл. Жиноятни фош этишга кўмаклашган ҳам — аёл киши.

2002 йилнинг 11 январ кўни кечки пайт Термиз шаҳри 4-микрорайондаги хонадонларнинг бирида яшаб келган 41 ёшли Раъно Бакирова (исмлар ўзгартирилган)ни номаълум шахслар ўлдириб кетишди.

Терговчи ва экспертлар воқеа жойини кўздан кечиришни бошлайдилар. Хоналарнинг бирида дастурхон тўшалиб, мева-чева, ичимликлар билан тўзалган, лаганда ейилган палов, шишаларда эса арқ қолдиқлари кўзга ташланади. Ётоқхонадаги қароватда эса марҳум қонга беланган, оёқлари полга тушган, баданида ўткир жисмининг 15 дан ортиқ санчик излари қолдирилган ҳолатда ётарди. Хоналардаги барча буюмлар сочиб ташланган, шкафлар очик, сандик ва чамадон қопқоқлари бузилган, телефон сими қирчиб ташланган эди.

Ушбу ҳолат юзасидан прокуратура томонидан Жиноят кодексининг 97-моддаси 2-қисми (жавобгарликни оғирлаштирадиган ҳолатларда қасддан одам ўлдириш) билан жиноят иши қўзғатилиб, тергов ва тезкор қидирув ишлари бошлаб юборилди. Хонадондан бир қанча ашёвий далиллар, кириш ва ётоқхона эшикларидан бармоқ излари экспертиза учун олинди.

Ҳўш, Раъно Бакированинг ўзи ким, у нима иш билан шугулланган эди? Маълум бўлишича, икки фарзандли Раъно турмушдан ажрашган, болалари шаҳардаги ҳовлида алоҳида яшаб келган, ўзи эса енгил-елпи ҳаёт кечириб юрган.

Марҳумнинг фарзанди Баҳром билан ўтказилган сўхбатдан шу кўни у ҳовлисида туриб, онаси билан телефонда гаплашгани, онаси қаватда қандайдир меҳмонлар билан ўтирганилиги, кечаси уйга бормай, қаватда қолганини айтганилиги, соат 21 ларда яна онасига телефон қилганида ҳеч ким гўшакни кўтармаганилиги маълум бўлди.

Шунингдек, Баҳром орқали уйда йўқолган нарсаларнинг тури ва қиймати аниқланди. Ҳаммаси бўлиб 5 млн. сўмликдан ортиқ мулк: «Samsung»-телевизор, 2 та видеомагнитофон, телефон аппарати, тилла тақинчоқлар ва қимматбаҳо газмоллар олиб кетилган.

Жиноятчилар қўлга киритган буюмларини сотиш эҳтимоли борли-

ги учун бозорларда ҳам тезкор ишлар олиб борилди.

Ҳамма бўлади, «дом»ларда турмуш тарзи ўзгача бўлади. Кишилар қўшничилик деган қадриятларга бепарвор қўлишди. Ҳатто бир неча йиллар қўшни яшаб, бир-бирини танимайдиганлар ҳам бор. Ким келади, ким кетади — бировнинг иши йўқ. Огоҳлик тўғрисида эса гапирмасам ҳам бўлади. Лекин ҳамма жойда шундай эмас, албатта.

Қўни-қўшнилар билан ўтказилган савол-жавоб дастлаб ҳеч қандай натижа бермади. Фақат бир зийрак аёлнинг кўрсатмасига қўра, ушбу хонадонга кундузи қандайдир аёл ва эркаклар ташриф буюргани маълум бўлди. Лекин ғувоҳ уларни кўрмаган, фақат хонадондан келадиган овозларни эшитган экан, холос. Тезкорлик билан ўтказилган тadbир чоғида шу кўни Р.Бакированинг кундузги меҳмонлари аниқланди.

Тергов ва суриштирувнинг шундай вазифалари борки, нафақат жиноят қилган шахснинг айбини исботловчи далилларни тўплайди, балки жиноятга умуман алоқаси бўлмаган, лекин қандайдир сабаб-

лар билан воқеа жойида бўлиб қолган кишиларнинг айби йўқлигини исботловчи далилларни ҳам тўплашга мажбур.

Текширишда кундузги меҳмонларнинг бармоқ излари намуна учун олинган изларга тўғри келмади, уларнинг жиноятга алоқаси йўқлиги тасдиқланади. Лекин терговда ушбу шахсларнинг ахлоқсизлик борадидаги ҳақиқий қиёфаси очилиб қолади.

Унда қотиллар ким бўлди? Тергов янги таҳминлар бўйича ишни давом эттиради.

Юқорида биз гапириб ўтган қўшни аёлдан яна бир муҳим тафсилот олинади. Яъни, шу кўни соат

матқулов Сафар, Мардонов Баҳодир, Абдулалиев Жуманазарлар билан бирга ўтириб, кўнгилихушлик қилдик. Кейин уларга Раъно исмли танишим борлиги, ёлғиз яшаши, бадавлат эканлиги ҳақида айтдим. Шерикларимга бу гап ёқиб тушиб, шу кўни кечаси «ов»га чиқишнинг режасини туздик. Мардонов Баҳодир уй йўлакчасида пойлаб турадиган бўлди. Мен эса икки йигитни Раънонинг хонадонига «дам олиш учун» олиб киришим керак эди. Келишилганидек, ўша кўни соат 20 ларда Раънонинг эшигини тақиллатдим. У илиқ кўтиб олди. Ичкарига кирдик. Шунда мен йигитлар билан дам олишга келганлигимни

1 млн. сўмликдан кўпроқ мол-мулкни ўғирлаганликлари ҳам фош этилди.

Босқинчилик ва одам ўлдириш орқали хонадондан олиб чиқиб кетилган барча буюмлар ҳам топилиб, ашёвий далил сифатида жиноят ишига қўшилди.

Суд мазкур жиноят ишини қўриб чиқиб, Маматқулов Сафар ва Абдулалиев Жуманазарларнинг ҳар бирига 20 йилдан, Мардонов Баҳодирга 18 йил, Давронова Азизага эса 15 йил муддатга озодликдан маҳрум этиш ҳақосини тайинлади.

Суд ўз сўзини айтди. Шу ўринда воқеага яқун яшаш мумкин эди. Бирок айрим нарсалар кишини ўйлантиради. Эътибор беринг: нопок ишларни кўп кўрган юқоридаги хонадон охир келиб ўз соҳибининг ҳам, бошқаларнинг ҳам бошини эди.

Наҳотки, шундай ишларни қўни-қўшнилар сезишмаган бўлса?!

Масаланинг бошқа томони ҳам бор. Жиноятга қўл урган аёл ҳам, жиноятнинг қурбони бўлган аёл ҳам турмушдан ажрашган, яъни уларнинг бошида эрлари бўлмаган. Бунинг сабаблари бизга аён эмас, албатта. Нима бўлганида ҳам, уларнинг собиқ эрлари никоҳни бекор қилиш билан бирга турмуш ўртоқлари учун улкан ва кечирилмас ғуноҳга, зиннога сабаб бўлуви шартшароитни яратиб берганликлари бугун аён бўлди.

Шунинг учун бўлса керак, пайгамбаримиз Мухаммад алайҳиссадуом: «Хотинига меҳр-шафқатли бўлган кишилар ораларингиздаги энг яхши кишилардир», дея марҳамат қилган эканлар.

Келинг, ҳикоямизни бир ибратли ривоят билан тугата қолайлик.

Қадимда бир овчи ўтган экан. Бир кўни у инига қириб кетган тулкини қўриб, унинг чиройли терисини қиммат баҳога сотишни мақсад қилиб қўйибди. Ин ёнидан чўқур қазибди, устига ҳашак тўшаб, бир парча гўшт ташлаб қўйибди. Ўзи панароқ жойга беркинби, тулкининг чиқишини пойлабди.

Тулки инидан чиқаётиб, ҳашаклар устида ётган гўштин қўрибди. Аммо ундан ўлимнинг ҳиди келиб турганини сезиб, оч бўлса-да, нафсини тийиб, инига қайтиб кириб кетибди.

Шу вақтда тоғда юрган бир оч қоплон гўштининг ҳидини сезиб, унга яқинлашиб, панжаларини чўзган экан ҳамки, чўқурга қўлаб тушибди. Овчи уни тулки деб ҳаёқ қилибди ва ўзини чўқурга отибди. Ийртқич қоплон эса харис ва таъмагир овчини тилка-пора қилиб ташлабди.

Шундай қилиб, ҳирс ва таъма туфайли овчи ҳалокатга учраган, тулки эса қаноати ва фаросати билан балодан қўтулиб қолган экан.

Мухтор ШОДМОНОВ,
Ўзбекистон Республикаси
Бош прокуратураси
бошқарма бошлигининг
ўринбасари

QONUN VA IJRO

Мустақиллик туфайли барча соҳаларда янгилашди, ишловчиларни амалга ошириш давр тақозосига айланди. Юртовшимиз аввало таълим тизимини ислоҳ қилиш масаласини ўртага ташлади. Ҳўш, нега деган савол туғилади. Унинг эса жавоби аниқ, Давлатимизнинг келажиги ёш авлоднинг ҳар томонлама ётуқ, қомил инсон бўлиб тарбияланишига боғлиқ.

«Таълим тўғрисида»ги қонун, Қадрлар тайёрлаш миллий дастури талаблари ҳам шундан иборат. Жойларда тизимга оид ҳарор ва қонунлар ижроси талабга жавоб бераётми? Масалала Олот тумани миросида оидчиллик киргатамиз.

Туман прокуратураси томонидан ҳалқ таълими, ўрта махсус касб-ҳунар таълими тизимини ислоҳотидаги қўзғалғинлар назорат тартибидега текшириш ўтказилди. Унда бир қатор қонунбузилиш ҳоллариға йўл қўйлаётганлиги маълум бўлди.

Масалан, Гулширин Қўмакова тумандаги 15-мактабнинг 11-синфда ўқуши керак. Аммо унинг ўқиши, билим олишига отаси Ҳабибиддин Қўмаков бефарқ. Бурчидан унутган бу ота ҳақида нима дейиш мумкин? Қўни талаби доирасида фарзанди таълим-тарбиясини хотиридан фаромуш этган Ҳ.Қўмаков каби ота-оналар — Ҳ.Хожиева, И.Итолов, масов, И.Қўбонларнинг виждонини «уйғотиб» қўйиш лозим топилди.

Уларга нисбатан МЖТКнинг 47-моддасига асосан маъмурий ҳуқуқбузарлик тўғрисида иш қўзғатилади.

Бундан ташқари, 4-хунар билим юрти бўйича 19 нафар, тумандаги ҳўжалик касбухунар коллежиға ҳужжатлари топширилган 5 нафар ўқувчи дарсларға қатнашмай юрганлиги аниқланди.

Тарбияси, бўш вақти назоратсиз қолган айрим ёшлар жиноят қўчасига кириб қолш-

моқда. Масалан, шу йилнинг 29 июль кўни кеч соат 23 лар чамаси воляға етмаган Отамурод Бешимов Севинч Рўзиев билан тил бириктириб, Элмурод Бозоровға тегишли, «Шарқ юлдузи» ширкат ҳўжалигининг 13-бригадасида каровсиз турган «Дамас» автомашинасини салонидан 65.000 сўмлик аудиомангнитофон ҳамда автомобиль эҳтиёт қисмларини ўғирлашган. Жорий йилнинг 11

август кўни тўнда эса Шўқрулло Қўличевға тегишли бўлган «Тик» автомашинасини салонидан 55.000 сўмлик магнитофонни ва баҳоси 12.000 сўмлик 12 донга аудиокассеталарни ўмаршиган.

Отамурод ва Севинч онандан ўғри бўлиб туғилмаган-ку. Нега жиноятга қўл уришди? Айни билим олиб, касбухунар ўргандиган

пайтида ота-онанинг лоқайдлиги, маҳалла-қўйнинг эътиборсизлиги туфайли балоғат оstonасидаёқ қоқилишди!

Тахлил шўни кўрсатадики, баъзи ҳол-

ларда ўқувчиларнинг ўқишға қатнашмасликлариға оидасидаги иқтисодий қўйинчилик, яъни фарзандларға қийин-кечак, ўқув қўроплари олиб беришға ота-оналарнинг қўрби етмаслиги ҳам сабаб бўлмоқда. Ҳўш, муаммо ким томонидан ҳал қилиниши керак?

Қўриниб турибдики, туман ҳокимлиги ҳўзуридаги воляға етмаганлар ишлари бўйича комиссия таъйинлаб ўтилган қўнбузилиш ҳолларидан беҳабар қолаётти. Масъул идораларнинг фаолиятини мувофиқлаштириш, ўқувчиларнинг ўқишға жалб қилинишиға эътиборни ҳам талаб даражасида деб бўлмади.

Бугун арзимаган сабаб билан ҳаёти издан чиқиб, жиноят қўчасига кириб қолаётган бола бировнинг фарзанди эмас, ўзбекнинг зўрғидеи эканлигини ёддан чиқармайлик.

Холиқ ЧўЛИЕВ,
Олот туман прокуратури,
адлия маслаҳатчиси

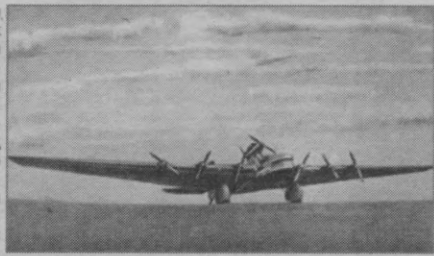
TEKNOGEN FOJEALAR

Кема чўкишлари техноген ҳалокатларнинг энг қадимийси ҳисобланади. Кема чўкишлари асрлар давомида рўй бериб келади. Бугунга келиб чўкиб кетган кемаларнинг сони миллионларни ташкил этади. Бироқ XX асрда содир бўлган кема ҳалокатлари энг дахшатлилари ҳисобланади. Бўлма-сам-чи, ахир бу асрда иккита жажон уруши бўлган ва сув устида «Титаник» каби маҳобатли кемалар сузган. Лекин гап бу кема-нинг ҳалокати ҳақида бормайди. «Титаник» ҳақида шунчалик кўп эслашди-ки, гўё бундан бошқа ҳеч қандай кема чўкмаган. Афсус-ки, инсоният тарихида бундан-да фожеали-роқ кема ҳалокатлари ҳам бор.

1915 йил 1 майда Буюк Британиянинг «Лузитания» номили суперлайнери 1959 нафар йўловчиси ҳамда кема экипажи аъзолари билан Нью-Йоркдан Ливерпульга йўл олади. «Лузитания» «Кьюнард Лайн» кема-со-злик компаниясининг фахри, унга 1907 йил-да дунёдаги энг тез юрак кема унвони берилди. «Титаник»нинг қурувчилари кема тезлик бора-сида «Лузитания» билан тенгла-ша олма-лигини тушуниб, дунёни кемала-рининг ҳашамати билан лол қолдирмоқчи бўлганлар.

Тезлики 50 км/соатга ошира олади-ган «Лузитания» Атлантика океанини 4 кун-19 соатда кесиб ўтди. Биринчи жажон у-ру-ши бошланганида «Лузитания» Германия томонидан солинаётган ҳавфа қарама-с-дан рейсларни давом эттирверди. Қурол-ланмаган кема нейтрал давлатларнинг фу-қароларини ташқирди. Агарда ҳавф ту-гала-диган бўлса, «Лузитания»ни ҳеч бир не-мис ҳарбий кемаси қувиб етолмасди. Кема эки-

матрослари кемадан иб-ли-с қува-гандек қочаётганларига ҳеч ким э-ти-бор бер-ма-ди. Порт ҳодимлари ёнаётган кемани бо-ш-қаларига зарар ет-казмасди-кан тезроқ оч-и-к ден-гиз-га оли-б чи-қмоқчи бўлдилар. Лекин бунга бир неча дақиқа-лар ет-ма-ди. Соат 9 да Галифакс портида портлаш со-дир бўлди. Инсоният атом бомбаси портла-гунига қадар бу каби қучли портлашни би-ла-ма-ган эди. Кема шу даражада қучли портла-ди-ки, унинг остидagi сув-е-тга то-ш-и-б кўр-ғаз ту-би қир-и-ди. «Монблан» бутунлай йўқ бўлиб кет-ди. Кейинчалик унинг бўлақлари портла-ш жойидан бир неча километр узоқлардан то-пи-ла-ди. Масалан ярим тонна оғирлик-да-ги бўлақ 4 километр узоқликча, 100 кило-грамм атрофидаги бўлақлар 22 километр-га-ча отилиб борган. Беш юз метр радиус-да-ги барча иншоотлар ер билан яқсон бўл-ди. Атрофдаги ўнлаб кемалар портлаш оқиб-а-ти-да чўкиб кетган ёки қирғоққа отилиб кет-ган. Деярли ярим қузилиб кетган шаҳарча-нинг барча бу-р-ча-ларида ён-гир-лар бо-ш-ла-ди. Ўша кун фожиа оқибатида 2000 киши ҳа-ло-қ бўлди. 2000 киши бедарак йўқол-ди,

нишонланаётган вақтда вужудга келган эди. Ўзунлиги 30 метр, қанотларнинг узунлиги 65 метр келадиган 8 та моторли «Максим Горь-кий» бортига 72 та йўловчини сиғдира олар-ди. Ўша вақтнинг авиацияси учун бу рекорд кўрсаткич ҳисобланарди. Ўша кунги маҳобат-ли самолёт навбатдаги намоиш парвозига кўтарилган эди. Самолётда 11 нафар эки-паж аъзоси ва Москва авиация институти ҳодимларининг оила аъзолари бор эдилар. Бир неча дақиқалардан сўнг «Максим Горь-кий» уни қузатиб бораётган қирувчи самолёт билан тўқнашиб кетди. Қирувчи самолёт учувчиси матбуот ва шахсан Сталин учун жуда қийин ҳаракатни амалга ошириши ке-рак эди. Учувчига катта самолёт атрофида бир маротаба айланиб ўтиш буюрилган-ди. Мақтаниш эвазига 47 нафар киши қурбон

ташқил толган 2789 нафар киши бор эди. Шулардан минг кишига яқини тирик қолди. Кўп асрлик кема ҳалокатлари тарихида энг кўп қурбонларга сабаб бўлган фожиа не-мисларнинг «Вильгельм» кемасига тегиш-ли. Бу борада умутлоқ «рекорд»-чи. 1945 йил 30 январда узунлиги 208 метр келадиган лайнерга торпеда келиб тегади. Торпеда машҳур Александр Маринеско қўмондонли-гидаги сув ости кемасидан отилган эди. «Вильгельм»да немис флотининг энг моҳир гаввослари, олий қўмондонлари, минглаб қочқолар ва ярадорлар, ҳуллас, кемада саккиз ярим мингга яқин киши бўлган. Ўққа тутилган кема бир соат ичида чўкиб кетган. Маълумотларга қараганда фақат мингга яқин киши тирик қолган.

XX асрда ядро қуроли ихтиро қилинган-дан сўнг СССР ва АҚШ ўртасида қуролла-ниш бўйича пойга авж олди. Гигант мамла-катларда атом бомбасини ишлаб чиқариш мақсадида махфий марказлар ишга туши-рила бошлади. Бироқ ҳарбийлар ва олим-лар бу ўзига хос «атом йўналиш»нинг кан-чалик хавфли эканлигини ҳар доим ҳам ҳис этмасдилар.

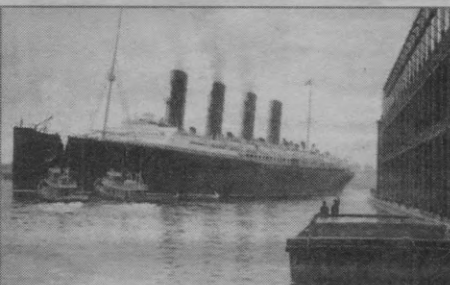
1957 йил-нинг сентябр ойида Челя-бинск ёпиқ шаҳарчаси-даги «Маяк»

чиси Американинг «Пан Американ» компа-ниясига тегишли эди. Голланд самолёти ҳавога кўтарилиш учун тезликни ошираёт-ган пайтда қарама қарши тарафдан йўлак-чани адаштириб қўйган Американинг «Бойн-г» келаяётган-ди. Туман қуюқлиги туфайли учувчилар бир-бирларини тўқнашувга бир неча сония қолганда қўриб қўлгудилар. 200 км/соат тезликда келаяётган Голландия са-молёти ҳавога кўтарилишга улуғмасдан Америка самолётига урилди. Голландия самолёти бортидаги барча киши ҳалок бўлди. Американинлар бортидан бир неча киши тирик қолди, ҳолос. Тўқнашув оқибатида 582 киши портлаш алангаси ичида қатл кетди.

Ўтган ўз йилликда инсониятнинг ко-иноти ўзлаштириш жадаллашди. Бу бора-да ҳам ўйланмасдан босилган қадамлар эвазига инсонлар қурбон бўлиди. 1986 йил 28 январда космонавтиканинг қисқа тари-хда энг катта ҳалокат юз берди. Ўша кун АҚШнинг Флорида штатидаги космодром-да «Челенжер» космик кемасида 7 нафар астронавт фазога кўтарилиши керак эди. Бу воқеага алоҳида эътибор қаратилди. Би-з

XX АСР ҲАЛОКАТЛАРИ

пажи ҳам шунга ишонарди. Лекин «Лузитан-ия»нинг капитани сувости кемалари ҳақида унутган эди. 7 майда немис субмаринаси томонидан отилган торпеда «Лузитания»-нинг 20 дақиқа ичида чўкиб кетишига сабаб бўлди. Экипаж аъзолари билан биргаликда 1198 нафар йўловчи ноубуд бўлиди. Агар экипаж аъзолари довдириб қолмаганлари-да ва йўловчилар ваҳимага тушиб тўп-тўп-лоқ қўтармаганларида балки, қурбонлар сони камроқ бўларди. Ваҳима сабабли 48 та қутқарув қайқаларидан фақатгина 6 таси сувга туширилган. Махсус қутқарув нимча-лари ҳақида ҳеч ким эсламади ҳам. Барча нарсаси бир зумда рўй берди.

1917 йил 6 декабр. Бу кун Канаданинг Галифакс порт шаҳри тарихида қора сана-га айланган. Кун чўкиб, қуёш илиқ нурлари-ни порт узра ёғдириб тур-ган эди. Нью-Йоркдан Бордога ке-таётган «Монблан» номили фран-цуз ҳарбий кемаси пор-га кириб ке-лаётган вақ-тида портдан чўкиб кет-ган Норвегиянинг «Имо» юк ташувчи кемаси билан тўқнашиб кетди. Тўқнашувга кема капитанларининг бошқарувида адашганла-ри сабаб бўлди. «Монблан»нинг юки бўлма-ганда ҳодиса балки, шу тўқнашув билан тугаган бўларди. Бироқ кемага французлар томонидан Германия билан уруш учун мўлжалланган 3000 тоннадан ортиқ порт-ловчи моддалар қўрилган эди. Тўқнашув натижасида «Монблан»да ён-гир бошланди. Ўтти қириш мақсадида қўрилган бефойда уришлардан сўнг «Монблан» экипажи аъзо-лари кема портлаб қолмасидан ундан қоча бошлашди. Бўш қолган кема тўқнашудан чайқала-чайқала қирғоққа яқинлашди. Ёнаётган кемани томоша қилишга қирғоқда юзлаб одамлар йиғила бошлади. «Томоша» қизиқлигини кемага нима ортилганлиги ҳеч кимнинг ҳаёлига келмасди ҳам. Дахшат-ли юк ҳақида кема экипажи аъзоларидан бошқа ҳеч ким хабардор эмасди. «Монблан»

9000 киши жараҳатлан-ди. Ҳалокат қўш келади деганларидек, портлаш-дан эртаси кун киши совуқ туриб, қор бўрон бошланди. Яна бир кун ўтиб тўфон бошланди. Гўё, Галифаксга худ-онинг лаънати ёғилаёт-гандай эди.

Афсуски XX асрда худди шундай техно-ген ҳалокатлар яна бир неча маротаба такрорланган. Сабаб—аввалгилар инсон-нинг ўзининг дахшатли ихтироларидан би-рига, яъни динамит ва шу турдаги модда-ларга эътиборсиз муроабатда бўлиши.

1994 йилда Бомбей портида Англиянинг «Форт Стайкин» ҳарбий кемасида ён-гир чиқади. Бироз вақт ўтиб порт-ловчи модда-лар юкланган кема «ҳавога ўчиб кетади».

Уч кун вақт ўлиб худди шун-дай ҳалокат АҚШнинг жану-биди Техас-Сити саноат шаҳрида та-қ-рорланди. У ердаги портда

ўйи, яъни аммиакли селитра ортилган «Гран-кан» француз юк ташувчи кемаси ён-гир оқибатида портлаб кетди. Портлаш оқиб-а-тида юзлаб иншоотлар бузилди. Минглаб инсонлар ҳалок бўлди, жараҳатланди. Қур-бон бўлганларнинг асосий қисмини қирғоқ-даги «томошабин»лар ташкил қилди. Гали-факсдаги воқеа каби минглаб инсонлар ён-гирини томоша қилишга шошилди. Гали-факс ҳалокатида «Монблан» кемасига тротил моддаси ортилганини ҳеч ким бил-маганидек Техас-Сити воқеасида ҳеч ким аммиакли селитра каби оддийгина ўйит бу каби қучли портлашнинг билмаган эди.

1935 йилнинг 18 майида Москванинг Ходинск майдонидagi аэродромдан ўша даврнинг энг катта самолёти «Максим Горь-кий» ҳавога кўтарилиди. Бу гигант транс-порт авиаасказчиларнинг рамиз ҳисобла-на-ди. Уни қуриш ғояси 1932 йилда Алексей Горькийнинг адабий фаолияти 40 йиллиги

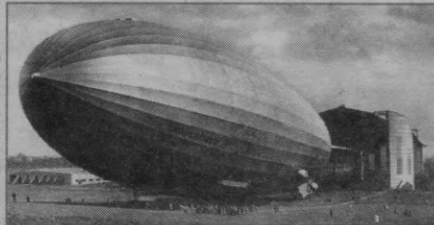
Йигирманчи аср — машиналар ва юқори технологиялар асри. Инсоният ривож илгириланган аср. Турмуш тарзидининг ўзгариши сабаб бўлган ихтиролар асри. Юз йил вақт ичида биз эришган нарсаларга аҳдодларимиз асрлар давомида эриша олмаганлар. Бизнинг кашфийётларни қадимги инсонлар хатто тасаввур ҳам қила олмаганлар. Йигирманчи асрда одам ҳавога парвоз қилди, ойга қадам қўйди ва атом энергиясини бошқа-ришга эришди. Бироқ инсон тафаккурининг бу каби ютуғи ва тантанаси ҳалокатнинг янги турини, минглаб кишиларнинг ҳаётини олиб кетган техноген ҳалокатларни келтириб чиқарди. Техника тараққиётининг медалари ўз ихтирочисига яъни инсонга қарши бўла бошлади. Сабаби инсон ўз ихтироларига нисбатан бўлган муроабатда хаддан ташқари ўзига ишонган эди. Бундай воқеаларнинг барчасини бирма бир санаб ўтиш қийин.

корхонасида қучли портлаш содир бўлди. Чернобыль ҳалокатидан кам бўлмаган бу фожиа ҳақидаги маълумотлар шу қунагча сир сақланарди. Бугун маълум бўли-шча, ушбу корхо-нада қурол учун мўлжалланган плу-тоний ишлаб чиқа-рилган экан. Чикин-диларга тўла кон-тейнерларнинг портлаши натижа-сида 20 млн. хўрога яқин радиоактив мод-далар ҳавога тарқаб кетди. Шамол натижа-сида радиоактив моддалар 1000 км/км. май-донга ёйилиб Свердловск ва Тюмень вило-ятларини қоплади. Ҳалокат сабабли атроф-даги қишлоқ аҳолисини эвакуация қилишга

ринчидан НАСА телевидение ҳодимларига фазога кўтарилиш жараёнини суратга олиш учун рухсат берди. Космодромда учиб жара-ёнини томоша қилишга келган минглаб одам-лардан ташқари президент Рональд Рейган ва унинг рафиқаси ҳам бор эди. «Челенжер» экипажида икки нафар аёл ҳам бор эди. Улардан бири, ўқитувчи Кристина Мак-Олифф инсоният тарихида биринчи маротаба ко-инотда бўла туриб жүрғофия дарсини ўтиши мўлжалланган эди. Лекин бу режа ва бошқа-лари ҳам амалга ошмади. Кема ҳавога кўтарилаётган 73-сонияда, 17000 метр ба-лангликда айрим нозозликлар туфайли портлаб кетди. Юзлаб тонна ракета ёқил-гиси космик кемани бир зумда қулга айлан-тириб, экипаж аъзоларининг сўғ қолишига ҳеч қандай имконият қолдирмади. Учишдан бир неча соат олдин ҳам кемада техник нозозликлар аниқланган эди. Бироқ НАСА учишни қолдириб «Челенжер»даги муаммо-ларни охиригача бартараф этиш ўрнига учишни бир неча соатларга чекиттирди, ҳолос.

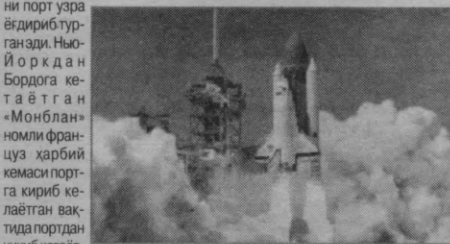
1986 йил 26 апрелда Чернобыль АЭСи-даги портлаш инсонга яна бир маротаба атомнинг қанчалик хавфли эканлигини ис-ботлади. Реакторнинг портлаши оқибатида юз тоннадан кўпроқ уран ёниб кетди. Ўтти ўчириш мақсадида авиация ва ҳарбийлар жалб қилинди. Нурланиб ёнаётган уранини ҳеч қандай махсус кийим киймаган юзлаб одамлар ўчиришга ҳаракат қилардилар. Нур-ланчи даражаси шунчалик қучли эди-ки, ўтти ўчираётган махсус роботларнинг мик-росхемалари ишдан чиқиб кетганди. Шунга қарамадан ён-гирини ўчириб, реакторни таш-қи дунёдан беркига бошлашди. Шу билан бир пайтда 200000 км/км. яқинлиқдаги аҳоли бошқа жойларга қўчира бошланди. Воқеа-дан сўнг кўпчилик бир неча кун ичида нурла-ниш мақсадида ҳалок бўлди. Тирик қолган-лар эса йиллар давомида нурланиш оқибат-ларидан азобга ўшадилар. Бу бало билан жўрашишда врачларнинг қўлидан ҳеч нарсаси келмасди. Ҳалокат зарарининг қўлами ке-ч-роқ маълум бўла бошлади. Радиоактив булут нафакат СССР худудига балки, бутун Европа бўйлаб ҳам тарқалиб, ерни, жониворларни ва ўсимликларни захарлаган эди. Йиллар давомида онкологик касалликлар сони то-бора ошиб борди. Ҳалокатдан сўнг бир йил давомида аварияни бартараф этишда иш-тирок этганлар ҳамда маҳаллий аҳолидан минглаб кишилар ҳаётдан қўч қолдилар. Хатто ҳозирги кунда ҳам Россия ва Украина-нинг қўп туманлари захарланган худуд ҳисоб-ланади. Ҳалокатнинг мудиҳи оқибатлари ўн йилликларга чўзиллиб кетган.

Internet хабарлар асосида
Ж. МАКСУМОВ тайёрлади

тўғри келди. Минглаб гектар қишлоқ ҳўжа-лиги ерлари захарланган эди. Ҳалокат на-тижасида 160 минг киши нурланди. Бироқ, ўша пайтда радиация инсон организмига қандай зарар етказишини кўпчилик англаб етмасди. Узоқ вақтгача врачлар учун нурла-ниш оқибатида ўлаётган беморларнинг қа-сали сир бўлиб келган.

1977 йил 27 март кўни Канар оролларида асринг энг катта авиа ҳалокати юз берди. Ўша кунги Санта-Крус шаҳарчасининг аэро-порти турли авиакомпанияларга тегишли самолётлар билан тўла эди. Лас-Пальмас-да содир этилган террорист сабабли ердаги аэропортга қўниш керак бўлган самолёт-лар ҳавфсизлигини таъминлаш мақсадида Санта-Крусга жўнатилаётган-ди. Халқроқ аварияларни қабул қилиш ҳамда жўнатиш масъулияти бундай иш ҳажмига таъйёр бўл-маган Санта-Крус аэропорти ҳодимлари зум-масига юклатилди. Устига устак ўша кунги қуюқ туман туриб, ён-гир ёғаятган эди. Шу пайт битта ички йўлгада иккита «Бойн-747» самолётлари пайдо бўлди. Уларнинг бири Голландия авиакомпаниясига, иккин-

пайтда «Монблан»нинг юки бўлма-ганда ҳодиса балки, шу тўқнашув билан тугаган бўларди. Бироқ кемага французлар томонидан Германия билан уруш учун мўлжалланган 3000 тоннадан ортиқ порт-ловчи моддалар қўрилган эди. Тўқнашув натижасида «Монблан»да ён-гир бошланди. Ўтти қириш мақсадида қўрилган бефойда уришлардан сўнг «Монблан» экипажи аъзо-лари кема портлаб қолмасидан ундан қоча бошлашди. Бўш қолган кема тўқнашудан чайқала-чайқала қирғоққа яқинлашди. Ёнаётган кемани томоша қилишга қирғоқда юзлаб одамлар йиғила бошлади. «Томоша» қизиқлигини кемага нима ортилганлиги ҳеч кимнинг ҳаёлига келмасди ҳам. Дахшат-ли юк ҳақида кема экипажи аъзоларидан бошқа ҳеч ким хабардор эмасди. «Монблан»

HUQUQIY MATBUOTIMIZDA NIMA GAP?

Бугунги ҳаётимизни оммавий ахборот воситаларисиз тасав-
вур қилиб бўлмайди. Чунки реал ҳаётда содир бўлаётган
воқеа ва ҳодисаларни оммага тез ҳамда ўз вақтида етказиш-
да ОАВ муҳим рол ўйнайди. Бунда эса материалларда тилга
олинаётган ахборотнинг қанчалик тўғрилиги алоҳида эъти-
борга моликдир. Шу боис ОАВнинг тўртинчи ҳокимият деб
аталиши бежиз эмас.

ЖАМИАТ

КУЗГУСИ

Республикаимиз мустақиллигининг ўн учинчи йилгига ҳам қадам қўйдик. Мустақиллик
шарофати ила мамлакатимизда беш юздан зиёд даврий нашрлар дунё юзиди кўрди. Вақт
ўтган сайин уларнинг сони ортиб бормоқда. Демак, талаб борки, тақлиф ҳам бор. Газета
дўконларига назар ташлайдиган бўлсак, битта дўконнинг ўзида турли кўринишдаги
эликдан ортиқ нашрлар териб қўйилганининг гувоҳи бўлиш мумкин. Айниқса, жамиятда
хукукий маданият ва аҳолининг хукукий саводхонлигини янада ошириш муҳим аҳамият касб
этиб борган сайин одамлар ўртасида хукукий нашрларга бўлган талаб ҳам ортиди. Чунки
ўзини жамиятнинг фаол аъзоси деб билган ҳар бир одам ўз ҳақ-хукуқи ва бурчларини бўлиб
яшашни истайди. Бу эса демократик тамойилларнинг янада кенгроқ шаклланиб бораёт-
ганлигини далолатидир.

Бугунги кунга келиб, деярли ҳар бир вилоятда камиди биттадан хукукий нашр мавжуд.
«Адолат йўли», «Адолат сари», «Адолат нури», «Дуёнат», «Хуқуқ оламида», «Муҳофаз» ва
бошқа газеталар шулар жумласидандир. Албатта, уларнинг ҳар бири ўз ўқувчисига эга.

Лекин фақат нашрларнинг кўпчилиги билангина қувонсак тўғри бўлмасмикан?
Сўнгги йиллар давомида матбуотнинг бугунги вазифалари ва савияси ҳақида жуда кўп
фикр-мулоҳазалар билдирилди. Жумладан, юқорида тилга олинган газеталар ҳам ўз
ўқувчини талабни баҳоли қудрат қондиришга ҳаракат қилиб келса-да, баъзан қониқич
ҳосил қилмаётганлиги. Масалан, Хоразм вилоят хуқуқ-тартибот идораларининг «Муҳофа-
за» газетасини олайлик. У 1997 йилнинг октябр ойида ташкил этилган бўлиб, ўтган давр
мобайнида Хоразм воҳасида оммабоп нашрга айланди. Айни пайтда 2500-3500 нускада
чоп этилмоқда. Лекин газетада кейинги пайтларда бир хиллик, материалларнинг ранг-
баранг эмаслиги, муайян мавзулар билан чекланиб қолиш ҳоллари кузатилапти. Газета
гоҳ-гоҳ «Муҳофаз» маслаҳатхонаси, бирон тадбир муносабати билан берилмайдиган
ахборотлар ҳамда жиянотлар хроникаси ва ҳисобот тарзидаги материаллар билан тўлдириб
ташланмоқда. Мисол учун, «Бошқилиқнинг боқибегалиги», «Саломатлик—туман бойлиги»,
«Инсонлараралик тамойили», «Қонун устуворлиги—барқарорлик гарови» (2003 йил 1-15
август, 15 (142)-сон), «Истиқлол берган нэма», «Тегиришлар самарадорлиги—
муваффақиятлар гарови», «Масъулият тараққиётга етаклайди» (2003 йил 16-31 август, 16-
17 (143-144)-сон) кабилар ҳисобот кўринишидаги материаллар сирасига кирса, «Шайтон-
нинг жазмани» (3 (130)-сон), «Қотил ёлғаш» (4 (131)-сон), «Қабоҳат» (9 (136)-сон) сингари
материаллар ва бир саҳифалик криминал хабарларда тақдор ва тақдор гиёҳвандлик,
ўйирлик, бағхонача «фэш этилади». Албатта, криминал хабарлар орқали аҳолини вилоят
худоудига қачон ва қандай жиянотлар содир этилаётгани ҳақида хабардор қилиб борган
яқин. Аммо бир хиллик ўқувчини зади қилиб юборади. Қолаверса, деярли ҳар сонда «фалон
жойда истиқомат қилувчи фалончиев шунча сўмга пуллаётган вақтда қўлга тушди»,
«ушладан», «бундан ўзига тегишли хулоса чиқариб олмасдан яна жиянотга қўл урди»
дегандеги хиллини бездириб юборади. Баъзан эса айрим материалларда «Қорачадан
келган семиз қўйни олиб...» («Тунги талончилар», 16-17 (143-144)-сон), «...қийиб
кетган жемферини келтириб берганида юраги муздек бўлди. Йўқ, азалдан
муздек эди. Фақат безовта эди, тинчиди», «Шайтоний ҳиссиётлари ўли-
дан қутулса эркинлашишини ҳаёли сурди» («Қабоҳат», 3 (136)-сон) каби бир-
биридан «қизиқ» жумлаларни ҳам учратиш мумкин.

Албатта, ўқувчини нима қизиқтирса, шунини бериш керак дейишнингиз мумкин. Бироқ,
газетанинг вазифаси воқелик ҳақида тўғри ахборот етказишни ёки ўқувчининг қўнглини
овлаб, ҳисобот материали билан газета саҳифасини тўлдирганими?

Шу билан бирга таъкидлаш жоизки, вилоят хуқуқ-тартибот идоралари — вилоят
прокуратураси, божхона ва солиқ бошқармалари, жиянот ва фуқаролик ишлари бўйича
судлар, ички ишлар ва адлия бошқармалари муассислигида чоп этиб келинаётган нашрда
прокуратура идоралари, жиянот ишлари бўйича суд ва ички ишлар ҳодимларидан ташқари
бошқа соҳа вакиллари умуман қатнашмайди ҳам.

Яна бир қизиқ ҳикоят. Газетанинг 16-30 июнь кўнги 12 (139)-сонидagi «Хуқуқий билимлар
жарчиси» материали эътиборимизни тортди. Унда муаллиф (номи кўрсатилмаган) проку-
ратура тизимининг хуқуқий нашрларига илк бор 1997 йили асос солинганлиги ҳақида ёзади.
Наҳотки, у республика прокуратура идоралари тизимида илк хуқуқий нашр Фарғона вилоят
прокуратурасининг «Адолат йўли» газетаси 1993 йилдан буён чоп этиб келинаётганини
билмаса ёки бирон жойда эшитмаган бўлса?

Матбуот ҳақида гап кетганда «ҳаёт кўзгуси», «жамоатчилик минбари» каби жумлалар
тилга олинади. Одамлар газета ва журнал орқали ахборотга бўлган эътиборини қондиради.
Шундай экан, зиё тараққийши мақсад қилган ҳар бир нашр фақат олди-қочди билан эмас,
балки ранг-баранг материаллар билан қизиқариб бўлишига интилади. Газета ўқувчининг
эмас, ўқувчи унинг ортидан қўришга эришмас экан, нашрнинг савияси ҳам, қиёфаси ҳам
хиралашиб бораверади. Нашр омманинг савиясига мослашмасан, омманнинг савияси
газетанинг юксак савияси қадар кўтарилсин. Шу маънода «Муҳофаз» ҳам барчанинг
савияли нашри бўлиб қўлишини истаётман.

Д.ХАЛИЛОВ,
хуқуқшунос

ХИТОЙ - 2004

ҲОЗИРЧА

БИРИНЧИ ЎРИНДАМИЗ

Маълумки, Ўзбекистон миллий терма жамоаси 2004 йили Хитойда ўткази-
ладиган 13-Осиё чемпионатидаги бериладиган икки йўлланма учун «А» саралаш
гурӯҳида Тайланд, Тожикистон ва Сянган термалари билан кураш олиб бориши
белгиланган эди. 6—10 ноябрь кунлари Тошкентда гуруҳнинг биринчи давра
ўйинлари бўлиб ўтди.

6 ноябрь. Тожикистон—Тайланд—1:0.
Ўзбекистон—Сянган—4:1.

8 ноябрь. Тожикистон—Сянган—0:0.
Ўзбекистон—Тайланд—3:0.

10 ноябрь.

Сянган—Тайланд—2:1.
Ўзбекистон—Тожикистон—0:0.

Ўзбекистон терма жамоаси мураббийлари маҳаллий йигитларимиздан
ташқари Россия, Украина, Молдова чемпионатларида тўп сураётган энг сара
футболчиларимиздан иборат таркибни майдонга туширишга қарамай эри-
шилган натижа қўнғилларга оз бўлса-да ҳавотир ўқунларини ташлаб қўйди.
Чунки бизники сингари юлдузли таркиб рақибларимиздан ҳеч қайсида йўқ бўлиб,
М.Шақиж, М.Қосимов, В.Маминов, О.Пашинин деган номларнинг ўзиёқ
Тошкентда уч йўлдан тўққуз очко оламиз деган умидимизни ишонгча айлантири-
ган эди. Кўнғилга таскин берадиган жиҳати шуки, тожиқлар билан бўлган ўйинда
қайд этилган натижани Ўзбекистон кучсизланди деб эмас, Шариф Назаров
шогирдлари бизнинг йигитларга савия жиҳатидан тенглашиб олди деб ҳам
талқин қилиш мумкин. Бериладиган йўлланманинг жуфт эканлигини эътиборга
олиб, 17 ноябрь кунги Тайландда бошланғич иккинчи давра ўйинларида иккала
жамоа футболчиларига ҳам омад тилаймиз.

1-даврадан кейинги вазият:

1. Ўзбекистон	3	2	1	0	7:1	7
2. Тожикистон	3	1	2	0	1:0	5
3. Сянган	3	1	1	1	3:5	4
4. Тайланд	3	0	0	3	1:6	0

IXTIRO

ЯНА ЯПОНЛАР

Японларнинг Matsushita Electric компанияси ком-
пьютер учун янги клавиатура ишти-
ро қилди. Унинг ҳажми ҳам
вазни ҳам
йўқ. Кичик
мოსлама стол
юзасига лазер нуруни узатади ва
стол устида компьютер клавиату-
расининг тасвири намойиш этилади.
Натижада сиз матнни ёзаётган пай-
тингизда бармоқларингиз стол юзи-
да ёниб турган ҳарфларни босади.
Лазер нурули акс этираётган ҳар-
фларга ҳар бармоқ текказилганда
инфракизил сенсорлар берилган
ҳарфни ёзиб олади. Янги иштиро
деярли барча компьютерларга
мўлжалланган. Бу мослама асосан
кичик уяли телефонлар учун қўла-
нилади. Лазерли клавиатура соту-
ва таҳминан 150-200 АҚШ доллар
нархда чиқарилади.

G'AROYIB OLAM

УХЛАМАЙДИГАН

БОЛА

Ироқлик 13 ёшли Мухам-
мад Козим триллер жанридаги
кинолар учун ҳақиқий қаҳра-
мон деб айтилмоқда. Бу бола
700 суткадан бери умуман
ухламайди. Унга ухлаш
дориси беришса ҳам таъсир
қилмайди. Баъзида у кўзи
очиклигича ётиб дам олади.
Лекин шунда ҳам тушунорсиз
норсаларни гапириб ётади.
Врачлар бу феномени тушун-
тириб беришга охишлар.
Уларнинг айтишича, бола соппа соғ.
Кизини шундаки, у ўзи билан ўзи ёки фақат кўзига кўрин-
ган одамлар билан гаплашганида унинг мияси ухлайди. Ойла
аъзоларининг сўзларига қараганда, Мухаммад ўзини бошқа
болалар сингари тутати; гоҳида безориликлар ҳам қилиб
туради.
Бироқ боланинг ўзини тутишида гайритабиийлик мавжуд.
У маҳаллий мазорга тез-тез бориб туради ва у ерда соатлаб
ўтириб, тушунорсиз тилда кимлар биландир гаплашади.
Охири пайт у келажакки башорат қила болади. Ахир бола
эндигона 13 ёшда. Эртага у билан нима бўлишини ҳеч ким
айтиб беролмайди. Бугунги кунда Мухаммад билан маҳаллий
ва чет эл журналистлари қизиқиб қўлишган. Яқинда уни
Европа ёки АҚШга тақлиф қилишлари ҳам кутилмоқда. У
ерда ухламайдиغان бола махсус тиббиёт кўригидан ўтказила-
ди.

SAN'AT OLAMI

29 МИЛЛИОНЛИК СУРАТ

Sotheby's аукционда модерн
усулининг машҳур расмла-
ридан бири австриялик
Гутава Климтанинг асари
29,1 миллион АҚШ долларига
сотилди. «Ферма на Атее»
номили асар 1914 йилда
чиқилиб, узок вақтдан бери

Климтанинг дугонаси Женне Штайнерга тегишли эди.
1938 йилда мазкур расм фашистлар томонидан ҳақиқий эгасидан тортиб
олинган.

Охири оқибат асар Венанинг Бельведер қасридаги бадий галереяга келиб тулган. Икки
йил аввал расм Штайнернинг меросхўрларига қайтариб берилди. Асарни сотиб олган
шахсонинг асли аукцион уйи томонидан сир сақланмоқда.
5 ноябрда Sotheby's аукцион уйи Нью-Йоркда импрессионизм ва модерн даврига
тегишли санъат асарларининг савдосини бошлади. Бир куннинг ўзида 125 миллион АҚШ
долларига тенг санъат асарлари сотилди. Умуман Нью-Йоркдаги аукционлар мавсумида
фақатгина Sotheby's аукцион уйигагина эмас, балки унинг рақобатчиси Christie's ҳам катта
фойда кўрди. Christie's аукционда XX аср бошидаги расмларга тегишли асарлар, яъни
Амадео Модильянининг 1917 йилда чизилган асари 26,8 миллион, Фернан Леженнинг 1914
йилда чизилган асари 22,4 миллион АҚШ долларига сотилган.

KRIMINAL

СЎНГИ
ЎЙИНЧОК

Москва шаҳрининг Айвазовский кўчасидаги хонадонлардан
бирида икки қизча шаклдан ПБ-4 «Оса» русумли тўппончани топиб
олишди. Бехосдан отилиб кетган тўппончанинг ўқи қўзлардан
бирининг бошига тегади. Яраланган қизча кейинроқ Морозовский
номидаги болалар шифохонасида вафот этди.
ПБ-4 «Оса» тўппончаси резина ўқларни отади. Мазкур қурол
ҳимояланиш учун мўлжалланган. Унга эгалик қилиш учун махсус
рухсатнома талаб қилинмайди. Газли қуроллар учун лицензия
бўлса бас.

Уттанларнинг охираати обод
бўлсин!

Ўзбекистон Республикаси Бош
прокуратураси жамоаси Бош про-
куратуранинг МХХ идораларида
қонунлар ижроси устидан назорат
бўлими прокурори Реҳаб Абдул-
лаевга отаси
Холбой АБДУЛЛАЕВнинг
вафот этганини муносабати бил-
лан чуқур таъзия изҳор этади.

«HUQUQ»
yuridik gazeta

TA'RSISCHILAR:
O'zbekiston Respublikasi
Bosh prokuraturasi,
Toshkent shahar va Toshkent
viloyati prokuraturalari,
«Qonun himoyasida» jurnali

Bosh muharrir:
ABDUXOLIQ ABDURAZZOQOV

TAHRIIR HAY'ATI:

Bahrididdin VALIYEV, Dilshod ISLOMOV
(Bosh muharrir o'rinbosari), Jahongir
SHAROFBOYEV (mas'ul kotib), Lola
SHOMURODOVA, Hasan INOVATOV,
Muxtor SHUDMONOV

Gazetaning ro'yxatdan o'tish tartibi: N 00150. Nashr ko'rsatkichi — 231, 232

Tahririyatga kelgan qo'ylovma va suratlar egalriga qaytarilmaydi.
Myaliflarning fikrlari tahririyat fikridan farqlanishi mumkin. Nashrimizdan
ko'chirib bo'lganda «HUQUQ» dan olinganligi ko'rsatilishi shart. Tjorat
ahamiyatiga molik materiallar ** belgisi ostida chop etiladi.

MANZIL:

Toshkent shahri, akademik
Yahyo G'ulomov ko'chasi, 66.
133-82-34, 133-64-72.
TEL.: 133-26-62.
FAX: 133-26-62.
E-mail: info@huquq.uz.

Gazeta tahririyat kompyuter bazasida teriladi va sahifalandi.
«HUQUQ» original maketi.

Gazeta «Sharq» NMK bosmaxonasida ofset
usulida chop etiladi. Korxona manzili: Toshkent
shahar, Buyuk Taron ko'chasi, 41.

Gazeta haftaning chorshaba kunlari chiqadi. Sotuvda erkin narxda

Nabavatchi muharrir:
Z.MAMADALIYEV

Bosmaxonaga topshirish vaqti: 20.00.
Topshirildi: 18.00

Buyurtma № 0064
13097 nusxada chop etiladi

Nabavatchi:
F.MAMASHARIPOV

2 3 4 5 6 7 8